

The Project Gutenberg eBook of Jälkipoimintoja 2: Omistaan eläjiä, by Pietari Päivärinta

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Jälkipoimintoja 2: Omistaan eläjiä

Author: Pietari Päivärinta

Release date: February 16, 2014 [EBook #44937]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JÄLKIPAIMINTOJA 2: OMISTAAN ELÄJIÄ ***

Produced by Tapio Riikonen

JÄLKIPAIMINTOJA II

Omistaan eläjiä

Kirj.

P. PÄIVÄRINTA

Lapualla,
J. W. Hissan kustannuksella.

Oulussa, Oulun Uudessa Kirjapainossa, 1889.

SISÄLLYS:

Omistaan eläjiä:

- I. Kylän laiskin mies
- II. Kylän vähäväkisin mies
- III. Kylän toimellisin ihminen
- Iv. Ylemmillä asteilla

OMISTAAN ELÄJIÄ.

"Tekö lähдете minua viemään?" kysyi muudan tutkimusretkellä oleva matkustaja eräältä keski-ikäiseltä mieheltä, joka ahkerasti puuhaili hevosenza ympärillä muutaman kestikievarin kartanolla.

"Minä", vastasi mies ja katsoa vilkasi matkustajaa silmiin.

"Mutta teidän hevosenne näyttää olevan märkänä; olette kai juuri palanneet kyytiä viemästä?"

"Ei ... minä olen päinvastoin tuonut kyytiä, sieltä näin, johon te menette. Hevonen on syönyt jo pari tuntia, kyllä se jaksaa, varsinkin kun se vielä vähän ... ja ettehän te niin kovasti...?" selitteli mies ja tuhrasi käsiseljällensä nokkaansa.

"Ei suinkaan minulla mitään hengen hätää ole", sanoi matkustaja.

"Senhän minä hetikin näin... Näytätte siivolta mieheltä ... ja minä saan kaksi karpästä yhdellä lyönnillä —. Täytyy ansaita näinä ahtaina aikoina, missä vähänkin sopii, ja tuo kestikievarin isäntätänkin tuo..." puheli mies elähtyneenä.

Kun matkustaja älysi, että kyytimies halusi vielä vähän syötellä hevostansa, meni hän hetkeksi kestikievarihuoneeseen.

Siellä oli kestikievarin isäntä häntä vastassa.

"Heh — heh — heh! Onpa sitä huolta ja vaivaa kestikievarillakin. Laita hevoset kaikille matkustavaisille edes ja takaisin, se ei ole juuri helppo asia ... pään päälle se kosta kun kostaakin. Heh — heh — heh... Olipa se kahden isännän, jos ma sain teitäkään tästä lähtemään, mutta tuo sattui toki tulemaan, heh — niin on tiukka, heh — ja nyt te pääsette hänen kanssaan menemään, heh — heh... Oivallista, mutta mieltä siinä tarvitaan... Mutta eikö teillä ole mitään väke..."

Samassa näkyi kyytimiehen naama ovessa.

"Joko nyt?" kysyi matkustaja.

"Minä olen valmis", sanoi kyytimies.

Matkustaja sieppasi vähäiset matkakapineensa ja kiirehti rattaille.

"Oliko tuo isäntä vähän...?" kysyi matkustaja rattaille päästyään.

"Olipa tuo hyväsestään."

"Onko pitkästi kaupunkiin?"

"Runsaasti kolme peninkulmaa."

"No sitten ajamme."

Kesäkuun alkupuoli oli. Pohjolan aurinko loimotti kaikella lumoamis-voimallansa taivaan laelta. Häikäisevä, lämmittävä, elvyttävä valo ja lämpö toi kuolleelle luonnolle uutta elonvoimaa ja virkeyttä.

Seutu, jota he nyt kulkivat, ei ollut mikään ihana, eikä viehättävä. Tie kulki pitkin korkeanlaisia ja laajoja porohiekkaisia harjanteita, jonka vuoksi seudun metsäkin oli vaivaiskasvuista tarringaista. Ainoastaan sinne tänne oli joku ihminen koettanut asuntoansa perustaa, mutta kovan luonnon tähden olivat ne jääneet autioiksi. Tämän yksitoikkoisuuden vuoksi vaipui matkustaja yhtäkaikkiseen, melkeinpä puoleksi nukkuvaan tilaan.

Yksitoikkoinen seutu loppui nyt ja eteen aukesi silmäsiintoja laveasti hyvästi viljeltyjä maita muhkeine taloineen. Tässä havahtui matkustaja täyteen virkeyteensä ja alkoi tehdä havainnoitansa.

I.

Kylän laiskin mies.

"Oh — hoh! Johan täältä kylä näkyy", sanoi matkustaja mäen rinteellä, nähdessään laaksossa olevan kylän.

"Johan tuo", sanoi kyytimies haukotellen.

"Onko näillä seuduilla mitään merkillistä?" kysyi matkustaja.

"Eikä ole ... mistäpä täällä semmoisia olisi... Soh, ruuna, myötämäki."

Ruuna juosta hölkytteli aikakyytiä, ja niin tultiin yhä lähemmäksi tasankoa ja kylää. Siellä täällä pitkin tienvarsia oli vielä yksinäisiä hiekkakumpuja ja töyryjä; oli ikäänkuin nämät olisivat olleet tuon pitkän hiekkaselänteen penikoita.

Erään tuommoisen kikkerän hiekkakummun laella näytti, matkustajan mielestä, olevan melkein kumossa oleva puinen savutorni.

"Mitä? Ei suinkaan tuossa mahtane mitään asukasta olla?" sanoi matkustaja, osoittaen kädellensä kumpua kohden.

"On ... onhan siinä."

"Kuinka se on mahdollista?"

"Ja kuitenkin on se tosi."

"Mikähän kurja siinäkin asuu?"

"Siinä asuu kylän laiskin mies."

"Kylän laiskin mies! Minä tahdon käydä häntä katsomassa", sanoi matkustaja kiihkeästi.

"Ettepä siellä taitaisi paljon viisastua; sitä paitsi ei minulla ole aikaa odottaa", sanoi kyytimies.

"Oh, älkää siitä huoliko; minä maksan hyvän odotuspalkan", sanoi matkustaja.

"No sitten."

Nyt oli tultu tuon oudon asumuksen kohdalle. Minkään muun puolesta ei olisi voinut sitä ihmis-asunnoksi huomata kuin tuon kummun korkeammalla paikalla kallellaan olevan puutornin vuoksi, ja siitä, että maantien puolella olevassa kummun kyljessä oli jotakin sinne tänne väyristynyttä akkunantapaista. Siinäkään ei ollut monta lasin sirpaletta, sillä sen rikkimenneitä osia oli paikattu tuohilla, päreillä tai likaisilla ryysyillä. Muutoin koko asunto näytti vaan tavalliselta hiekkakummulta, samanlaiselta kuin muutkin tuon pitkän hiekkaselänteen tienvierissä olevat penkat. Ei minkäänlaista muuta huonetta näkynyt läheisyydessä, eikä ovia näyttänyt kumpuun menevän mistään.

"Eihän tänne mene minkäänlaista ovia", sanoi matkustaja, kun he olivat ajaneet kummun juurelle ja astuneet kärrystä alas.

"Kyllä ovi löytyy, jahka tässä joudutaan", sanoi kyytimies, sidellen hevostansa kiinni maahan lyötyyn seipäaseen, sillä minkäänlaista muuta kiinnipidintä ei löytynyt, mihin olisi voinut hevosen kiinni sitoa.

Kyytimies lähti kiertämään kumpua ja matkustaja jäljessä. Täten tulivat he kummun takapuolelle. Ei mitään muuta akkunaa he löytäneet kierrosmatkallansa, kuin tuon, mikä oli maantien puolella.

Takapuolella kumpua, melkein sen juurella, oli kauhean iso rikkaläjä. Siinä oli olkeja, ruusuja, ryysyjä, vanhoja kenkäräjoja, luita, risuja ja mitä kaikkea törkyä siinä oli, sen ties hitto. Aivan liki kumpua juoksi valtava puro merta kohden ja se teki itse paikan kuivine kenturoineen milt'ei miellyttävän näköiseksi.

Kyytimies rupesi rikkaläjän kohdalta tunkeentumaan kummun sisälle. Nelinkontin ryömi hän eteenpäin, sanoen: "Tästähän se ovi menee."

Matkustaja meni lähemmin katsomaan tuota näytelmää. Oikein häntä kammotti kyytimiehen retki, sillä ei hän ollut vielä koskaan ennen senlaista kulkupaikkaa minkäänlaiseen huoneeseen nähnyt. Kuitenkin päätti hän pyrkiä kyytimiehen jäljessä. Hänkin laskeusi nelinkontin ja alkoi ryömiä kyytimiehen perässä. Kun he olivat kontanneet kappaleen aikaa tuota pimeää, likaista ja peloittavaa kanavaa myöten, tulivat he jonkunlaisen oventapaisen eteen. Tämä oli kokoon kyhätty vanhoista veneen kappaleista, sitelemällä niitä toisiinsa kiinni vitsoilla ja muilla rihman palasilla. Tämmöisestä rakennustavasta seurannut hatarus oli palkittu siten, että ra'ot olivat tilkityt kaikenlaisilla likaisilla ryysyillä. Ovi oli sommellettu kiinni johonkin pitempään ymmyrkäiseen puuhun, jonka alanen pää oli kololle hakatun pölkyn päällä; ylinen pää oli puunhaarukassa; nämät toimivat saranoiden virkaa. Kun

sisälle pyrkijät tätä keinotekoisista ovea olivat rytyyttäneet sen lyhyttä, tämän pitkää, ja soljutelleet sitä ulos ja sisään, aukesi se vihdoin, ja he pääsivät ryömimään sisälle.

Kova hämmästyks saavutti matkustajan, kun hän tuli huoneeseen, sillä hän ei ollut koko elämänsä ajalla nähnyt semmoista viheliäisyyttä ja kurjuutta kuin hänen silmänsä edessä nyt oli. Minkäänlaista muuta lattiaa ei ollut huoneessa kuin rapakoinen maa. Sekin oli täynnä kaikenlaista kamaa ja törkyä: risuja, olkeja, likaisia vaateresuja, luita, kenkäräjoja ja muuta semmoista tavaraa, aivan samankaltaista kuin tuolla oven edessä olevassa rikkaläjässäkin oli. Huone oli niin matala, ettei tavallinen mies sopinut siinä suorana seisomaan muualla kuin kurkihirren alla, ja semmoinen hämäryys vallitsi siellä, ettei voinut enemmältä nähdä kaikkia huoneessa olevia esineitä, sillä nuot muutamat likaiset lasinpalaset eivät voineet päästää kylläksi valoa kurjaan asuntoon. — Ovinurkassa oli maakivistä tehty kiuas, eikä mitään muuta keittotakkaa eikä leivinuunია; kiuas kai sai nekin tarpeet täyttää.

Kun matkustajan silmät tottuivat hämäärään valoon, rupesi hän vähän paremmin näkemään ympärillensä. Huoneen seinät olivat sisäpuolelta ladotut turpeista. Periseinään oli maan sisään lyöty pari seivästä; niiden päällä oli kaksi höyläämätöntä laudanpalasta ja ne toimittivat pöydän virkaa. Tämän edessä oli halaistusta kuusesta tehty jakkara, jossa säästetyt ja etempää katkaistut oksat olivat jalkoina. Perällä, oikealla, oli myös seinään ja maahan lyötyjä paaluja, joiden päällä oli lautoja. Siinä oli oljen-ruusuja ja muutamia likaisia ryysyjä; se oli talon ainoa vuode.

Näin tavoin on lueteltu kaikki talon huonekalut, jos ei lukuun oteta kiukaan pesän edessä olevaa korvatonta ja jalatonta jalkapannun kuoliota, sillä mitään muuta huonekalun tapaista ei huoneessa näkynyt.

Tuolla perässä olevalla lavalla, pehkujen ja ryysyjen seassa makasi talon isäntä. Muuta vaatetta ei ollut hänen yllään kuin vanhoista lammasnahkaisista turkkirievuista tehdyt housut ja jonkunlaista likaista paidansatkaletta päällä; tämä ei kuitenkaan paljon peittänyt isännän ruumiin ylipuolta. Pöydän edessä olevalla jakkaralla istui talon emäntä, lyhyt ja pullea nainen. Hän oli vielä jotenkin nuoren näköinen ja niin lihava, etteipä olisi luullut hänen nähneen ikäpäivinänsä ainuttakaan hätäpäivää. Pukineena oli hänellä niin monikertaan paikatut ja kursitut vaatteet, että oli aivan mahdoton niissä huomata sormenpäänkään vertaa alkuperäistä vaatetta. Niihin oli kursittu sukansääryksiä, monen näköisiä vanhan saran kappaleita, hamppu- ja liina-palasia ja kaikenlaisia kaksi- ja nelivartisia tilkkuja, katsomatta vähääkään sitä, minkä värisiä ja näköisiä mitkin olivat, sanalla sanoen: kaikki mitä oli minkin tunkionlaidalta tahi muualta rikkaläjistä satuttu löytämään. Väri-eroituksista oli kertynyt ja piintynyt lika pitänyt niin oivallista huolta, ettei niiden moninaisuuksista silmälle kovin suurta vaivaa ollut. Ainoa seikka, joka tästä teki poikkeuksen, oli se, että kun noita uusia lisiä oli kursittu karkealla ja valkealla langalla, tuuman pituisilla pistoksilla, näyttivät nuo viimeksi uusitut kohdat jonkumoisilta koru-ompeleuksilta. Puku mahtoi painaa arviolta noin leiviskän verran.

Lattialla telmäsi kuusi lasta. He eivät olleet paljon toinen toistansa isompia, mutta selvästi kumminkin huomasi, ettei sarjan välistä ollut ainuttakaan poissa. Nuorimmilla oli vaan paitarepale päällä, mutta vanhemmilla oli muutakin vaatesatkaletta verhona; huolimatta kuitenkin kaikesta tästä, olivat he kuitenkin melkein alasti. Lapset olivat hyötyisiä, lihavia ja terveen näköisiä, mutta niin likaisia, ettei niistä kaikesti tiennyt, olivatko ne selin vai päin. He hyppelivät ja telmivät lattialla; usean paljaista kintuista juoksi veri, sillä lattialla olevat risut olivat niitä repineet; siitä välittivät he kuitenkin viisi, sillä eiväthän ne osanneet parempaa toivoakaan.

Olemme kertomuksessamme joutuneet vähän edelle; palaamme takaisin.

"Hyvää päivää!" sanoi matkustaja sisälle päästyään.

"Jumal'antakoon! käykää vieraat istumaan!" sanoi emäntä hilpeästi ja nousi ylös jakkaralta.

"Minua janottaa, olisiko täällä vettä?" sanoi matkustaja.

"Eipä sattunut olemaan sisällä, mutta pian minä sitä saan", sanoi emäntä ja lähti.

Hän sieppasi tuon korvattoman ja jalattoman pannun ja meni sen kanssa ulos. Pian palasi hän takaisin, tuoden pannullisen vettä tullessaan. Tämän ojensi hän anojalle.

"Eihän se vieras osaa siitä juoda, anna lippu", sanoi toimellinen isäntä.

Emäntä laski pannun lattialle ja nouti kiukaan takaa "lipin." Tämä oli semmoinen kalu, että halaistun vitsantyyven väliin oli pistetty mutkalle väännetty tuohenpalanen, joten se oli muodostunut varrelliseksi ja rattimoiseksi suippiloksi. Tämän tarjosi emäntä vieraille ja tällä sai hän juoduksi.

"Taitaa siellä ulkona olla kaunis ilma?" sanoi isäntä, käännähtäen vähän paremmin vieraisin päin, jotka nyt emännän kehoituksesta olivat istuneet jakkaralle.

"Noo — kyllä kai, mutta ettekö vielä näille päiville ole käyneet ulkona, kun ette tiedä minkälainen ilma nykyään on?" kysyi matkustaja.

"Mitä minä siellä olisin käynyt?" utasi isäntä kummastuen ja hänen silmänsä remahtivat, pelkästä ihmettelemisestä, suuriksi kuin suitsirenkaat.

"Eikö jo jotakin työtä tekemässä?"

"Hullu paljon työtä tekee, elää viisas vähemmälläkin."

"Mutta työhän on kaiken toimeentulon perustus."

"Mitä meidän toimeentulossa sitten puuttuu?" kysyi isäntä ja katsoi niin kiinteästi vierasta silmiin, että likaisesta naamasta silmävalkuaiset välähtelivät kuin salaman leimaukset synkkien pilvien lomista.

"Minun mielestäni puuttuu tässä paljonkin."

"No, antakaapas kuulla?"

"Täällä vallitsee niin suuri kurjuus ja puutos, että tässä mielestäni olisi paljon kohentelemista."

"Missä esimerkiksi?"

"Tuo ainoa akkunakinhan on niin paikattu päreillä, tuohilla ja resuilla, etteihän täällä oikein näekään; olisihan siinäkin korjaamisen syytä", arveli vieras.

"Kylläpä täällä näkee tehdä sen mitä on tekemistäkin."

"Pitääkö tämän mökin katto vettä?"

"No, jos ei pidä, niin tottahan on pitämättä."

"Siltipä lienee tuossa permannollakin hieman rapakkoa."

"Ei se kaikki ole katonvuotamisen tähden tullut; tarvitaan sitä vettä muutoinkin taloudessa ja ainahan sitä sattuu lattiallekin pirahtamaan", selitteli isäntä puolustelevasti.

"Niin, ja eihän tässä ole lattiaakaan", muistutti matkustaja.

"Lattiaa!... Eikö ole?... Koettakaapa ruveta kaivamaan ja tutkimaan, niin näette onko tässä lattiaa... Minä luulen että meillä on vahvempi lattia kuin monella muulla, enkä luule ensinkään teillä olevan syytä peljätä lattian huonouden vuoksi putoavanne lattian alle kuoppaan", arveli isäntä.

"No, mutta eihän tässä ole muuta kuin pelkkä maa", sanoi vieras kummissaan.

"Sepä se onkin vahvin kaikista perustuksista, niinpä paras lattiaksikin... Se ei vyöry eikä murene, ei myös laho... Kaikki muuttuu, kaikki puuttuu, kaikki laho, mätänee, vanhenee ja käypi kelvottomaksi, mutta maan perustus vaan pysyy ijankaikkisesti", selitteli isäntä suurella tyytyväisyydellä ja vahvalla uskon luottamuksella.

"Kyllähän te kuulutte omastanne pitävän, mutta kuitenkin minusta tuntuu, etteivät lapsetkaan voi tässä terveinä pysyä, kun myötäensä tepastelevat tuolla kostealla maalattialla", väitteli vieras.

"Lapsetko terveinä ... kuinka...? Mutta minäpä tahtoisin tietää, kenellä on terveemmät lapset kuin minulla... Montako lasta teillä on?"

"Kolme."

"Ja kuollut?"

"Neljä."

"Siinäpä se on. Luultavasti luulette lastenne olevan paljon edullisemmissa oloissa kuin nämät?" sanoi isäntä, viitaten kädellensä lattialla rehmiä lapsiansa.

"Niinpä toki luulen."

"Ja kuitenkin on niistä enempi puoli kuollut."

"Se on kyllä totta."

"Mutta meidän kakarat elävät kaikki, ihan jokainen nokka; ei, Jumalan kiitos, ole tullut pään

vahinkoa... Katsokaapas näitä", sanoi isäntä, osoittaen taasenkin lapsiansa.

"Totta kyllä, että he näyttävät erinomaisen terveiltä ja kummallista on ettei heistä ole yhtään kuollut. Mutta vaikka niin on, en minä kuitenkaan voi hyväksyä teidän elämäntapojanne", sanoi vieras.

"Minkätähden ei, jos saan luvan kysyä?" sanoi tuo turkki-housu isäntä melkein loukkaantuneena.

"Sen vuoksi, että teiltä puuttuu kaikkian välttämättömimmätkin elämän ehdot", sanoi vieras.

"Mikä laatu parhaiten?"

"Kaikki yleensä, mutta sitä en saa päähäni millä tavalla te voitte elää?"

"Tietysti syömällä, niinkuin kaikki muutki ihmiset taikka olkoonpa vaikka elukat."

"Mutta minä en huomaa täällä mitään syötävää, enpä edes paikkaa, missä sitä säilytettäisiin", sanoi matkustaja.

"Näytämmekö me sitten mielestänne niin kovin syömättömiltä ja nälkäisiltä?" kysyi isäntä.

"No, ei juuri niinkään, sillä näyttäähän koko perheenne olevan varsin hyvissä voimissa, mutta sitä en voi ymmärtää, kuinka he voivat semmoisina pysyä tämmöisissä oloissa", arveli vieras.

"Ette ymmärrä! Sepä kummallista ... katsokaapas tuohon lattialle", kehoitti isäntä.

Vieras katsoi.

"No, mitä näitte?"

"Enpä entistä enempää, ruusuja, risuja ja rapakkoa vaan."

"Ettekös myöskin luita?"

"Niitä kyllä."

"Tiedättekös mitä ne merkitsevät?"

"En suinkaan ymmärrä muuta virkaa niillä olevan, kuin että niistä on joskus ytimet kaivettu ja pistetty suuhun; olisipa niitä voitu keittää käryyttääkin", koki vieras arvoitusta selittää.

"Niinkö halvasti ... todellakinko ajattelette niin halvasti meistä? Onko tarkoituksenne suorastaan solvaista ja loukata meitä? Vertaatteko meitä koiriin, sillä nehän luita kaluavat...? Luuthan osoittavat vaan sitä, että täällä syödään lihaakin", sanoi isäntä tuimasti.

"No, no, älkää nyt pikastuko, sillä enhän minä mitään semmoista tarkoittanut. Mutta kun en minä näe mitään astiaakaan, joita ruokaa käsitellessä tarvitaan", sanoi matkustaja yhä epäillen.

"Mikä sitte mielestänne oli se, jolla akka mettä nouti?"

"Olipahan vanha pannuresu."

"Entäs se, jolla pannusta joitte?"

"Tuohilippi vaan."

"Ettekö sitten saaneet juuri mitä tahdoitte, nimittäin vettä juodaksenne?"

"Sain kyllä, mutta..."

"Ja kuitenkin sanotte, ettei ole astioita; voimmehan mekin niillä tarpeemme tyydyttää ja siinähan on kylläksi... Onhan kai ylöllisyys teidänkin mielestänne halveksittava, vai?" selitteli isäntä.

"Niin, sehän oli vaan vettä, jota juodakseni sain, mutta entäs keittoruoka, missäs sitä pidetään?"

"Kun sitä tarvitsemme, pistämme pannun kiukaan pesään ja keitämme ruokaa."

"Mutta eihän näy minkäänlaisia kuppeja eikä lusikoita?"

"Mitäpä niillä tekisimme?"

"Kuinkas sitten syötte?"

"Suuhun on vanha ja tuttu tie, kyllä sinne osaa huonommillakin aseilla."

"Millä tavalla?"

"Tikuissa pysyviä paloja pistelemme terävillä tikuilla suuhumme, liemen lipitämme tuohilipeillä; sopevissa paikoissa ovat sormetkin apuna. Ja kun on nälkä, takaan minä, että ruoka maistuu yhtä makealta kuin jos olisimme syöneet hopeisilta lautasilta hopeisilla lusikoilla, veitsillä ja kahveleilla", selitti ja vakuutti isäntä.

"Mutta eikö tule savua huoneeseen, kun pesään pannaan valkea ja pannu?"

"Kyllä kait, mutta mitä se haittaa, sillä tottahan menee, jos tuleekin."

"Kuinkas savun aikana?"

"Silloin laskeumme kaikin niin liki lattiaa kuin pääsemme."

"Eivätkö silmät tule kipeiksi?"

"Eivätpä ne ole tulleet."

"Ei lastenkaan?"

"Kenenkään meidän silmissämme ei ole ikipäivinäme hikirupea ollut."

"Kummallista! Noiden lasten silmätkin näyttävät tosiaankin terveiltä", sanoi vieras ikäänkuin itseksensä.

"Kummalliselta se taitaa tuntua, mutta kuitenkin se on tosi", sanoi isäntä, niinkuin olisi tahtonut sillä lukita väitöksensä.

"Onko tuossa purossa kaloja, joka aivan tämän mökin ohitse juoksee?" kysyi vieras.

"Saavathan ne siitä näin keväisin välistä hyvinkin."

"Onko teillä siinä pyydyksiä?"

"Eikä ole ... kuka niitä viitsisi pyytää ... eikähän niitä ole pyydyksiäkään."

"Mutta kun tekisi."

"Mistäpä tässä värkki tulee?"

"Ei se värkki niin paljon maksaisi, koska tuommoiseen puroon riittäisi vaikka pajun vesoista tehdyt pyydykset", väitteli vieras.

"Niiden hakemisesta olisi niin paljon vaivaa ... ja muuten minä tahtoisin tietää: mitä hyötyä teidän mielestänne meille olisi tuosta kalan pyynnistä?" tuumi isäntä melkein loukattuna.

"Olisihan siitä se hyöty, että saisitte verestä ruokaa perheellenne."

"Verestä...! Se on aivan tarpeetonta, koska elämme muutoinkin", vakuutti isäntä.

"Onko teillä minkäänlaista maanviljelystä?"

"Ei."

"Ei perunamaatakaan?"

"Ei mitään, ei enempää kuin tässä näkyy."

"No, mutta millä herran tähden te sitten todellakin elätte? Se minulle vieläkin on arvoitus."

"Ruoalla tietysti niinkuin muutkin ihmiset."

"Annetaanko teille köyhäin apua?"

"Emme ikänä ole köyhäinhoidolta saaneet ainuttakaan penniä eikä yhtään jyvää, emmekä heidän apujansa tarvitsekaan, sillä me tulemme omistamme aivan hyvin toimeen."

"Minä en ymmärrä teitä", sanoi matkustaja. "Minä näen suurimman puutoksen ja kurjuuden vallitsevan täällä, mitä ikinä olen maailmassa nähnyt. Teillä ei ole minkäänlaista maanviljelystä, ette viitsi tehdä työtä, ansaitaksenne sillä tavoin elatustanne, ette saa köyhäin apua, ja yhtäkaikki ylvästelette tulevanne omistanne toimeen."

"Mikäs on toimeen tullessa, sillä me ostamme enimmän osan ruokaamme puhtaalla rahalla", sanoi isäntä varakkaan tavoin.

"Rahalla! Olette siis rikkaita saitoja", sanoi matkustaja hämmästyksissään.

"Ei, ei niin; älkää suinkaan minua väärin ymmärtäkö", sanoi isäntä hätäisesti.

"Kuinkas sitten?"

"Asiassa on eräs salaisuus, jota te ette näy ymmärtävän."

"No, minkälainen? — antakaapas kuulla."

"Meidän köyhyystemme on juuri meidän rikkautemme."

"Mitenkä se on ymmärrettävä?"

"Minä selitän. Me olemme laajassa piirissä kuuluisia ihmisiä, ja juuri laiskuutemme ja sitä seuranneen köyhyystemme vuoksi. Mökkimme on lähellä kaupunkia, ja kaikki kaupunkilaiset tuntevat tarkoin meidän tilamme. Ei ketään parempaa ihmistä käy kaupungissa, joka ei saisi tietoonsa kylän laiskinta miestä, jonkalaisen nimen he minulle ovat antaneet, sillä kaupunkilaiset kertovat meistä heille liiaksikin tarkoin. Tästä kaikesta on seurauksena, etteipä monta semmoista matkustajaa tästä sivu kulje, joka ei pistäisi meitä katsomassa; tavasta käy niitä kaupungistakin suurissa parveissa. Mutta nyt on niin, ettei yksikään heistä tule tyhjinkäsin, sillä aina heillä on jotakin tuomista, jos ei rahaa niin ruokaa. — Siinähan se on koko salaisuus", selitti isäntä toimeensa.

"Sanoitte liiaksikin selittävän teidän köyhyyttänne, minun mielestäni ei sitä voi koskaan kylliksiäkään selittää", arveli vieras.

"Kyllä... Tuskinpa on koko maailmassa olemassa semmoista asiaa, johon ei voi lisiä panna. Liikana minä pidän sen, kun on sanottu akallani olevan verkkoresusta kääräistyn hameen päällä ... eihän sitä nyt sentään verkkoresusta"... selitti isäntä loukatun tunnolla.

"Mutta eikö tule välistä pitkä aterian väli?"

"Tulee kyllä — — noin päivä, kaksi, mutta vähätpä siitä ... kun sitten saamme taasenkin ruokaa, niin syömme sitä runsaammin."

"Kuinka niistä pitkistä pulista päästään?"

"Eipä hätää mitään. Kun aika rupeaa kovin pitkäksi käymään, eikä ketään satu taloon pistäymään, lähtee akka käväsemään kaupungissa. Kaikki hänet tuntevat ja rientävät kilvan hänelle apua antamaan; pian on hän kotona, suuri kontti ruokavärkkiä täynnä ja poissa ovat silloin puutokset... Kyllä minulta on niin hyvä ja toimellinen emäntä, että..." jatkoi isäntä selitystään.

"Kyllä te kuitenkin olette, mielestäni, valinneet hyvin huonon osan näyteltäväksenne", sanoi vieras avonaisesti.

"Mahdollista kyllä, että monen mielestä niin on. Mutta tässä maailmassa on monenkaltaisia elämänosia näyteltävinä ja paljon huonompiakin kuin tämä meidän. Huonompi on sekin, kuin kourastaan toisen miehen kukkaroa ja laaria, luulen ma", arveli isäntä.

"Tosi kyllä."

"Niin, todellapa se taitaa tuntua — —. Ei meidän papinkirjassamme ole mitään pahoja merkkejä", vakuutti isäntä.

"Mutta pitäisi sitä sentään senkään verran toimia, että saisitte paremman huoneen, sillä kovinhan tämä on kurja, senhän myöntänette itsekin", intteli vieras, huolimatta isännän selityksistä.

"Myönnän kyllä, mutta, jos paremman laittaisimme, emmehän sitten enään olisikaan laiskoja ja köyhiä. Kukaan ei meitä kävisi katsomassa, eikä tuomassa meille apua, ja niin olisimme elinkeinomme kadottaneet. Mutta jos alkaa tarkemmin katsotaan, ei mökkimme ole niinkään huono ja eduton kuin outo luulisi. Rakennusaineet eivät maksa mitään ja päälliseksi ne eivät laho koskaan. Jos siinä jostakin kohdasta vyöryy seinä liian ohkaseksi, on ympärillä määrätön paljous Jumalan luomaa hiekkaa, jota saa roskapaikkaan luoda niin paljon kuin haluaa, eikä kukaan tule kieltämään, eikä maksua siitä vaatimaan. Ei laho multahirret, ei seinät eikä lattia. — Ei mistään tunge kylmä huoneeseen, sillä vahvuutta on joka puolella. Kovilla talvipakkasilla ovat vireämmät ja toimeliaammatkin mökkyrit paleltua kuoliaaksi, mutta me vaan nauramme kylmällä ja makaamme mökissämme palavissa päin, niinkuin karhu pesässään. — Niin, eipä tämä ole niinkään huono", puolusti isäntä oikein politikoitsian tavalla.

"Kummallisia ihmisiä! — Ettekö kertoisi minulle jotakin entisestä elämästäne?" sanoi matkustaja.

"Mitäpä siinä lienee kertomista. Ketäpä he huvittanee, jos saa tietoonsa, että olemme molemmin köyhäin lapsia ja että kymmenvuotisista pitäin olemme saaneet itse hankkia leipämme, kuten parhaiten olemme voineet. Vieraan työllä koetin minäkin elatustani hankkia, mutta palkkani ei riittänyt siivo vaatteeksikaan päälleni. Mieheksi tultuani koin raataa yöt ja päivät kuin orja ja säästää, mutta mitäpä siitä oli hyvää, sillä kaikki meni ruokaan ja vaatteeseen.

"Vihdoin rupesin tuntemaan, ettei ihmisen ole yksinänsä hyvä olla. Silloin tapasin minä tämän vaimoni ja niin solmittiin ikuinen liitto.

"Olimme nuoria, terveitä ja työhön tottuneita ... toivoimme niin paljon. Saimme kylän rikkaimmalta mieheltä lupiin maata mökin paikaksi ja viljeltäväksi, mutta minkäänlaisista kirjallista liittoa ei tehty. Muistutin siitä usein isännälle, mutta hän vaan sanoi: 'Ennätetäänhän tuo nyt' ja niin ei tullut kirjain teosta mitään. Hyvällä luottamuksella ryhdyimme niine kirjoineen innolla työhön. Ja kun ei ollut vielä monta lasta, saimme ennen pitkää taloutemme siihen kuntoon, että pari lihavaa lehmää mylvi navetassamme ja pellostamme saimme vuodeksi ruokaa; huoneet olivat myös aika sievät.

"Eräänä kertana pyysin minä taasenki isäntää kirjain tekoon.

"'En minä vielä tee kirjoja sinun kanssasi,' sanoi hän kylmästi.

"Minä oikein säpsähdin tätä kuullessani, sillä ensimmäisen kerran juolahti mieleeni ajatus, ettei hän kenties tee niitä koskaan ja niin menee meidän työemme ja vaivamme ehkä ihan polusta. Minä vapisin tätä ajatellessani, enkä kyennyt toviin aikaan sanomaan mitään.

"'Mutta mikä teillä oikeastaan on tarkoituksena, kun ette te rupea kirjain tekoon?' sain minä vihdoon kysyneeksi ja katsoin häntä silmiin.

"'Ethän sinä ymmärrä; sehän on kaikki sinulle eduksi ... panisivat vaan enemmän veroa, kun kirjat olisi... Kyllähän ne vielä keritään — olenhan minä mies, tiedäthän ... eikähän ole kirjuriakaan ... kyllähän ne vielä...' sanoi hän hajanaisesti.

"Tämä myöntelemisen rauhoitti taas minua alussa, mutta ei kauvaksi, jonkun ajan kuluttua hankin minä kirjurin ja menin sen kanssa hänen kotiinsa.

"'Nyt on kirjuri talossa, tehdään nyt torpan kirjat,' sanoin.

"'Nyt sanon suoraan, etten tee ensinkään sinun kanssasi mitään kirjoja,' sanoi hän tuimasti.

"'No, kuinkas sitten?' kysyin minä hämmästyneenä.

"'Minä tarvitsen maani itse ja otan sen sinulta pois,' sanoi hän yhtäkaikkisesti.

"'Mutta olettehan luvanneet minun tähän mökkini rakentaa ja maata viljelykseen raataa", sanoin minä hätäyksissäni.

"'Kuka sen on kuullut,' sanoi hän pirullisesti nauraa virnistellen.

"'Tottahan edes työvaivat maksatte?' utasin minä kauhulla.

"'En penniäkään.'

"'Minun täytyy koetella lain kautta,' sanoin minä epätoivossani ja sydämmeni jyskytti niin kovasti, että koko ruumiini heilui.

"'Koettele vaan,' sanoi hän ja meni tiehensä.

"'Muutaman päivän perästä sain minä virallisen käskyn muuttaa pois mökistäni.

"Epätoivon vimmassa annoin minä hänelle haasteet työvainioista, toivoen siltä suunnalta apua. Kun asia oikeudessa käsiteltiin, väitti isäntä kiven kovaan, että minä minkäänlaisetta hänen luvattaan olen ominlupini rakentanut mökkini hänen maalleen ja ruvennut väkivaltaisesti hänen maataan viljelemään. Tämän johdosta pyysi hän, että mökin tilukset tuomittaisiin hänelle takaisin ilman minkäänlaisia työvaivoita. Kun ei minulla ollut kirjanlappua, eikä vieraitamiehiäkään, joilla olisin voinut omistusoikeuteni toteennäyttää, tuomitsi oikeus asian isännän eduksi, ja niin olin nyt mökitön mies. Huoneet olivat kyllä vielä omat, mutta tuomittuin kärjäkuluin maksuksi myötiin ne huutokaupalla. Huutokauppatilaisuudessa antoi hän tietää, että huoneet ovat välttämättömästi vietävät heti hänen maaltaan pois. Kukaan ei uskaltanut tarjota niistä mitään, mutta vihdoin isäntä tarjosi juuri sen verran, mitä hän oli saapa minulta kärjäkuluja ja siihen ne menivät.

"Me jouduimme nyt surkeaan epätoivoon. Koimme tehdä työtä niin paljon kuin voimme, saadaksemme jotakin kokoon, aloittaaksemme uudestaan. Mutta tuli useita katovuosia ja työpalkat olivat niin huonot, että saimme nähdä alituisesti nälkää ja kaikenlaista kurjuutta. Meillä ei ollut vielä kuin kaksi lasta ja hekin saivat nälkää ja puutetta kärsiä, ja tämä kaikki kävi kovin sydämelleni.

"Kun ei mistään näyttänyt apua olevan, heitin minä kaikki hellolleen, sillä kuolemakin tuntui paremmalta kuin semmoinen elämä, jonka täytyi taistella olemisestaan kurjan vilpin ja petoksen alaisena ja joka oli täynnä epätoivoa ja kurjuutta.

"Silloin rakensin tämän kuopan ja tulimme tähän asumaan. Kauan saimme kärsiä kauheaa nälkää, ennenkuin ihmisten huomio alkoi kääntyä puoleemme. Mitään muuta elatuksen keinoa ei meillä kaukaan aikaan ollut kuin se, mitä akka sai kerjäämällä kokoon ja sitä ei ollut paljon. Vihdoin riensi meidän Herramme apuun ja rupesi antamaan meille tiheästi pienokaisia. Niiden vuoksi täytyi ihmisien kasteelle kuljettamisenkin tähden käydä kuopassamme ja joka vaan kerran täällä kävi, eipä hän voinut olla meitä säälimättä. Tällä tavalla alkoi kurjuudestamme levitä tieto miehestä mieheen, talosta taloon ja kylästä kylään, ja pian alkoi apua tulla monelta haaralta.

"Semmoinen on lyhykäisesti kerrottuna meidän entinen elämämme ja nyt elämme oikein herroiksi, ja annamme meidän Herramme ja rikasten pitää huolta toimeentulostamme", kertoili isäntä.

"Entä jos nämät teidän elättäjänne antaisivat joskus tulla niin pitkän välin avullensa, että nääntyisitte nälkään", arveli matkustaja.

"Sittepähän nyt toki ... mitähän vaaraa meistä olisi, jos kuolisimmekin — — sitä en pelkää ensinkään", sanoi isäntä yhtäkaikkisesti.

"Eivätkö ihmiset soimaa teitä laiskoiksi?"

"Mitäpä se sitten haittaa, sillä laiskojahan me olemmekin, ja koemme parhaan taitomme mukaan olla oikein laiskoja, että olisimme nimemme arvoiset, sillä tuo 'laiska' sana on tullut oikein kunnianimeksemme."

"No, minkälaisia ruokavarustuksia teillä nykyään on?" utasi matkustaja.

"Ei minkäänlaisia."

"Kuinkas sitten nyt aiotte toimeen tulla?"

"Kylläpähän Herramme meistä huolen pitää."

"Milloin olette viimeksi syöneet?"

"Eilen."

"Ja ruoan puutteessa olette niin kauan olleet syömättä?"

"Mitenkäs sitten?"

Matkustaja rupesi kaivamaan taskujansa. Kaikkien, vaimon, lasten ja isännän katse kääntyi nyt vieraseen. Kun vieras sai kukkaron käsiinsä, pisti hän isännän kouraan vähän rahaa. Tämä ei noussut nytkään makuultansa ylös, piti vaan jo varaselta kättänsä ojennettuna, varmasti nähtyään, että vieras ainakin pistää jotakin hänen kouransa.

"Kas niin! Nythän ymmärrätte täydellisesti millä me elämme ja että syömme lihaakin, emmekä paljaita luita. — Laitapas, Pirjo, itsesi pian ruokaa ostamaan ja tuo lihaakin... Niinhän se on: rahallahan me melkein aina ruokimme ostamme", puheli isäntä iloissaan oikein verolaiskan tavalla.

Lapset lakkasivat telmimästä ja tyytyväisyys loisti heidän kasvoistansa. Heillä ei tähän asti näyttänyt olevan mitään vaillinkia, eikä huolta syömisestä, mutta nyt kun tällainen äkkinäinen käänne tuli heidän hetkelliseen elämäänsä, vaikutti se heissä taikavoiman tavalla, synnyttäen heihin uutta toivoa ja luottamusta, sillä saatiinhan nyt taasenkin jotakin syötävää, Hiljaisina ja tyyneinä istuivat he nyt mikä missäkin nurkassa, avosuon katsoa töllöttäen vierasta.

Emäntä rupesi kiireesti toimittamaan itseänsä matkalle. Suuria varustuksia ei hänen näyttänyt tarvitsevan sitä varten tehdä.

"Siitä on kuitenkin hyvä, kun minulla on niin hyvä akka. Ei vielä kertaakaan hän ole sanonut, että hänellä on huono, laiska ja toimeton mies. Nöyränä ja nurkumatta tyytyy hän kohtaloonsa ja ottaa vastaan niin pahat kuin hyvätkin päivät — se raukka", puheli isäntä oikein hellän aviomiehen tavalla.

Vaimo hymyili ja kiirehti matkaan.

Ennen emännän lähtöä kiirehti vieraskin lähtemään. Hän jätteli hyvästi emännän ja lapset kättä puristaen, isäntä ei noussut nytkään ylös, pitkävetteisesti ojensi hän vaan makuultaan kätensä vieraalle.

"Vaikken minä hyväksykään teidän elämäntapaanne, on minun kuitenkin ollut hupainen olla hetkinen teidän parissanne", sanoi vieras lähtiessään.

"Paras elämäni tapa, paras... Ottakootpa nyt vääryydellä mitä meillä on", kumisi isännän ääni kanavaan, jota myöten vieras kömpi juuri ulos.

II.

Kylän vähäväkisin mies.

Vieras ajeli eteenpäin ajatuksiinsa vaipuneena.

"Osaavatko nuot kuopan asukkaat lukea?" kysyi hän yht'äkkiä kyytimieheltä, ikäänkuin unesta havahtuen.

"Parhaita lukijoita pitäjäässä."

"Lapsetkin?"

"Vanhimpia lapsia, jotka siinä ijässä ovat, ei voita yksikään... Kirjan saavat joka lukukinkeriltä", sanoi mies yhtäkaikkisesti.

"Mikäs tuo tuolla on?" kysyi vieras äkkiä.

"Mikä niin?"

"Tuo, tuo, joka meidän edellämme kaukana menee. Ettekö näe?"

"Niin. Hän näkyy olevan Kättä-Risto", sanoi mies.

"Kättä-Risto! Minkä vuoksi häntä Kättä-Ristoksi sanotaan?" utasi matkustaja.

"Hänellä ei ole oikeaa kättä ensinkään."

"Synnymältäkö hän oli jo käsitan?"

"Eikä ollut ... miehenä se on mennyt... Hän on kylän vähäväkisin mies."

"No ihme! Kun ennen kylään tuloamme kysyin teiltä: onko kylässänne mitään merkillistä, ette sanoneet mitään semmoista olevan. Kuitenkin on jo nähty kylän laiskin mies, ja kenties kohta nähdään kylän vähäväkisin mies", sanoi matkustaja ihmeissään.

"Niin, mitäs noista tuommoisista ... kyllähän niitä semmoisia...", sanoi kyytimies, ny'äisten samassa hevostansa.

Edellä menevän miehen käynti näytti oudolta ja sepä se juuri olikin joka matkustajan huomion häneen käänsi. Hän kallisteli puolelta toiselle kävellessään, niin että hänen luuli joka askeleella kaatuvan kummalle puolelle tahansa. Oikea puoli oli kolkosti aukea, kun ei siinä ollut kättä heilumassa ja käynnille tahtia pitämässä. — Vasemmassa kädessään näytti hän kantavan jotakin raskasta esinettä. Tämmöisenä näytti hän semmoiselta kuin myrskyn käsistä päässyt tuntimylly, josta myrsky on toiset puolet siipejä pois karsinut ja joka vielä myrskyn jälkimainingin vuoksi kovasti heiluu.

"Raukka niin kovasti heiluu kävellessään", sanoi matkustaja.

"Hänellä on jalkakin vialla... Sooh, ruuna."

"Samallako sekin vikaantui kuin käsikin meni?"

"Samalla — kah nyt siinä!"

"Hän näyttää kantavan vasemmalla kädellensä jotakin."

"Niin näkyy tekevän."

"Mitähän hänellä mahtaa olla kannettavana?"

"Eiköpä tuo kantane taas lantaa."

"Lantaa! Mitä hän sillä tekee?"

"Peltoa lannoittaa tietysti", sanoi kyytimies, ikäänkuin ärähtämällä, katsoa vilauttaen samassa matkustajan silmiin, kenties nähdäkseen, etteikö tuokaan vielä sen vertaa tiedä, ettei lantaa muualla tarvita kuin pellolla.

"Onko hänellä sitten peltoa?" kysyi matkustaja, eikä ollut huomaavinaanakaan kyytimiehen tyytymättömyyttä.

"On, ja vieläpä hyväsestäänkin."

"Tietysti hänellä on mökki myös."

"On."

"Onko se kaukana tiestä?"

"Eikä ole ... aivan tien vieressä."

"Käymmekö siellä?"

"Tulee yö ennenkuin ehdimme kaupunkiin ... mitähän tuolla..."

"Minä maksan mitä vaan tahdotte siitä ajasta, minkä siellä viivymme. — Piisaako kaksi markkaa?"

"Piisaa hyvinkin... Jos ma häntä... Ilman aikojaanhan minä vaan sanoinkin ... kyllä kaiketi minä joudan teidän kanssanne olemaan, vaikka koko viikon —; mihinkäpä minulla kiire olisi", sanoi kyytimies hilpeästi ja hänen kärtyisyytensä haihtui siihen paikkaan kuin tuhka tuuleen.

"Kas tuossahan se Kättä-Risto meneekin jo mökkiinsä", jatkoi kyytimies vilkkaasti, osoittaen kädellensä edellä mennä veivaavaa miestä, joka todellakin kääntyi tien ohessa olevaan mökkiin.

Kun matkustajat tulivat mökin kohdalle, käänsivät he hevosensa sinne. Maantien ja mökin välissä oli juuri sen verran piha-maata, että hevonen hädintuskin sopi siihen ajoneuvoineen.

Asuinhuoneena oli pienen pieni neliseinäinen tupa ja sen edessä parin sylen päässä samankokoinen aitta. Molemmat huoneet olivat suin yhteen, ja näiden väli oli katettu ja laudoitettu, joten molemmat huoneet, välineen, näyttivät yhdeltä ja samalta rakennukselta. Väli oli laudoittamalla jaettu vielä kahteen osaan, joista etummainen toimitti porstuan virkaa ja perimmäinen lienee ollut ruokien säilytyspaikka. Tämän rakennuksen takana oli vielä hyvänkokoinen lato ja siinäpä ne sitten Kättä-Riston huoneet olivat.

Ulkopuolella huoneita oli semmoinen puhtaus, ettei oljen kortta eikä risun kipenettä olisi löytänyt, vaikka neulan kanssa olisi hakenut, tuntui siltä ettei mökissä olisi pariin vuoteen asunut ristisielua, niin puhtaat olivat mökin tienoot; olipa matkustajain oikein sääli siihen hevostansa ajaa.

Tuvan toinen akkuna oli maantielle päin ja akkunan alla oli pieni, sievä kasvitarha, Joka näytti olevan hyvässä voimassa ja järjestyksessä, ja oli jo suurimmaksi osaksi kylvetty, Pensaskasvit olivat jo suurimmaksi osaksi lehdelle puhjenneet ja ne levittivät hyvänhajuista tuoksua kauniisen kevät-ilmaan. Kasvitarhan ympärillä oli punaiseksi maalattu sievä pinna-aita ja kaikkineen oli tuo tarha eteläpuolella mökkiä, sillä mökki oli pohjapuolella maantietä.

Mökin ympäristöllä oli koko joukko peltoa. Pari sarkaa rehoitti rehevässä rukiinlaihossa; pari oli myös pantu perunaan ja ohraa oli kylvetty useampia sarkoja. Pellot olivat hyvässä järjestyksessä ja niin hyvissä ojissa, että oikein ihmeeksi kävi. Pyörtänoilla ei näkynyt ainuttakaan kiven nupulaa, ei yhtään multakokareta; ne olivat puhtaat kuin kerran pyyhkäistyt ja niissä oli jo rehevä heinän alku. — Useita sarkoja näkyi olevan kedossakin.

Sama puro, joka erästä metsälammesta kierrellen juoksi kylän laiskimman miehenkin kurjan maaluolan sivutse, ohjasi suuntansa mutkitellen tännekin ja aivan Kättä-Riston mökin tyköä meni se maantien poikki, iloisesti solisten juoksi se aivan aitan päitse erästä syvälle pistävää merenlahtea

kohden. Pikkusen matkaa aitasta oli purosso koskipaikka ja siihen oli Risto laittanut tokeita ja piti siinä kalanpyydyksiä.

Kun matkustajat tulivat mökille, oli tuo vähäväkinen mies jo ehtinyt mennä pyydyksiänsä kokemaan; matkustajatkin menivät uteliaisuudesta sinne. Kamalalta näytti, kun toiskätinen ja muutenkin ruhjoutunut mies seiso kuohuisessa koskessa yhden ainoan heikon pukin päällä, ja toisella kädellään koki kiskoa mertojaan väkevästi virrasta. Välistä näytti siltä kuin virta veisi hänet mertoineen päivineen, mutta ei, aina pääsi Risto kuitenkin vihdoon voitolle, vetäen merran toisensa perästä ylös. Ensimmältä tarjosivat matkustajat hänelle apuansa, mutta hän ei ottanut sitä vastaan.

"Ei, ei. — Ei tarvitse ... kyllä minä nämät... Onpa pitänyt ennenkin saada ... mistäpä se aina apu tulisi", sanoi hän vaan itseensä luottavasti.

Kun hän sai pyydyksen ylös, hinasi hän sen maalle. Ensimmäistä kertaa tuodessaan, tervehti hän kyytimiestä, mutta matkustajaa näytti hän oudoksuvan ja kummeksuvan. Lieneekö siihen ollut se syynä, kun hän tuns kyytimiehen, mutta matkustaja oli hänelle outo. Salavikkaa katsoa vilahutti hän tavasta matkustajaa, nyysäyttäen samassa nokkaansa ja pyyhäisten sitä terveen kätensä hihalla.

Niissä kolmessa merrassa, mitkä hänellä oli, oli kussakin hyvä joukko kaloja. Enimmäkseen olivat ne särkiä, mutta olipa seassa lahnaa ja säynästäkin. Saatuansa kalat pyydyksistä pois ja pyydykset puhdistetuksi, pani hän ne taas toisia kaloja pyytämään. Vaivaloiselta näytti työ, vaan pannuksi ne kumminkin tulivat.

"Saammeko me tulla teidän huoneeseen?" kysyi matkustaja, kun he olivat tulleet mökin eteen.

"Kyllä kaiketi, vain..." sanoi Risto, nyysäten nokkaansa ja pyyhäisten takkinsa hihalla, katsoa vilkaisten matkustajaa.

"Mitä vain?"

"Vain onhan se niin huono ... eihän sinne viitsisi vieraita viedä... Jos kuitenkin haluatte, niin aika kernaasti", sanoi Risto.

Sitten mentiin tupaan. Pieni oli asunto, mutta siisti kuin puhdas astia. Ei rikan kipenettä lattialla ja päälliseksi oli se valkea kuin kika. Somasti laitettu kaakelitakka oli ovinurkassa ja siihen oli sovitettu yksireikäinen hällä, jossa voi keittää. Perällä oli oikein koottava vuode ja se oli koottu niin sievästi kuin sen olisi tehnyt siistein nainen. Ikkunan alla oli pieni pöytä ja seinänvierillä neljä tuolia. Jos ei oteta lukuun takkanurkassa olevaa pientä hyllyä, jossa oli muutamia kuppeja ja muita pieniä astioita sekä samassa nurkassa olevaa pienen pientä maalattua pata-arkkua, missä keitto-astioita säilytettiin, niin ovat kaikki huonekalut luetellut.

Talon isäntä kehoitti vierasta istumaan, istui itsekin, katsoa vilautteli vierasta, nyysäili ja pyyhki nokkaansa.

"Yksinännekö te asutte tässä?" kysyi vieras, ikäänkuin puheen-aluksi.

"Yksinäni... Kukapa tähän tämmöiseen kumppaniksi pyrki; eikähän tässä olisi useammalle tilaakaan", sanoi Risto.

"Kuinka te voitte näin hyvän siivon pitää?" sanoi matkustaja ihmetellen.

"Minun ei haluta liassa asua. — — Ja eihän se paljoa maksa, sillä onhan tuota kyllä köyhälläkin vettä", vakuutti isäntä.

"Eikö tule vaikeaksi elää ja toimia noin raajarikkoinena?" kysyi matkustaja.

"Tietystihän olisi parempi, kun olisi aivan terve. Mutta kun nyt kerran olen tämmöinen kuin olen, niin on paras tyytyä kohtaloonsa ja tehdä työtä vointinsa mukaan. Monen on huonommastikin asiat, sillä olenhan, Jumalan kiitos, muutoin aivan terve", selitti Risto tyytyväisenä.

"Oletteko syntymästä saakka olleet raajarikkoinen?" kysyt matkustaja, ikäänkuin ei hän sitä tietäisi.

"Enkä ole ollut... Olin jo kohta kolmenkymmenen, kuin tämmöiseksi tulin."

"Kuinka ja missä se tapahtui, senpä haluaisin tietää?"

"Kaupungissa, laivan työssä se onnettomuus tapahtui", sanoi Risto ja pyyhkäsi nokkaansa.

"Kuinka se tapahtui? kertokaapa se oikein seikkaperäisesti", kehoitti matkustaja.

"Mitäpä erinomaisia seikkoja siinä lienee. Silloin rakennettiin kaupungissa joka vuosi useita laivoja. Monta vuotta perätysten olin minä melkein myötäänsä laivan työssä. Minua sanottiin hyväksi kirvesmieheksi, ja minulle maksettiin hyviä palkkoja.

"Se oli kevät-talvi, kun eräänä kertana nostettiin pitkää ja paksua hirttä pystyyn korkealle kohonneen rakennettavan laivan kupeelle telinepiitaksi. Hirren latvaan oli kiinnitetty kolme köyttä. Ne jaettiin kolmella eri suunnalla, ja väkipyöräin avulla ruvettiin kahdella köydellä vetämään hirren päätä ylös ja kolmannella holttailtiin sen kulkua. Kun hirsi oli noussut noin puoliväliin, katkesi toinen vedettävistä köysistä. Hirsi riepsahtti heti täydellä voimallaan ainoan pidettävän köyden nojaan; sekin katkesi ja hirsi putosi maahan. Pudotessaan raippasi sen tyvi minua oikealle sivulle. Mitä sitten tapahtui en tiedä, sillä minä olin pyörtnyt. Tunnottomana olivat he minut kantaneet sairashuoneeseen, ja ensimmäisen kerran kuin toinuin, huomasin, ettei minulla ollutkaan oikeaa kättä. — Siinä kaikki seikat", selitteli Risto.

"Se oli surullinen tapahtuma", sanoi matkustaja. "Oli se, sen myönnän itsekin. Vaimoni, vaimoni! huudahdin minä tuskissani, kun huomasin miten asiani olivat. Niinkuin puukon pistos kävi sydämelleni se ajatus, että mitenkä nyt tulisimme toimeen ja mitenkä voin rakkaan vaimoni toimeentulon turvata niin, ettei hänen tarvitseisi puutosta kärsiä. Tuntui siltä kuin tuo huutoni olisi tullut suljetusta haudasta, joka ei enään mitään toivoa jäljelle jätä", sanoi Risto, nyhjäten ja pyyhkäisten taasenkin nokkaansa.

"Mitä! Onko teillä vaimokin?" huudahti matkustaja kummastellen.

"Minulla on ollut, mutta ei ole enään, sillä Herra katsoi hyväksi ottaa hänet minulta pois. Muutoin ei mielestäni ole yhtään kummempi asia, jos minulla silloin oli vaimo, kuin että se olisi kenellä tahansa", sanoi Risto, ikäänkuin vähän loukkautuneena.

"No, no. — Eipä silti ... mutta kun minä luulin, ettei teillä koskaan ole vaimoa ollut. — — Kuinka kauvan olitte sairashuoneessa?" sanoi matkustaja vähän hämillään.

"Neljä kuukautta ... eipä sieltä sen vähemmällä päässyt, sillä poisleikatun käteni sia ei pikemmin parannut. Paitsi sitä, oli oikea reisiluu myös mennyt poikki samassa kaupassa; sekin tarvitsi aikansa kiinni luutuakseen. — Paljon huonommasti olisi ollut asiani, jos jalkani olisi mennyt yhtä murskaksi kuin kätenikin, sillä silloinhan olisi sekin ollut poikkileikattava ja nyt olisin aivan avuton — —; onhan se kuitenkin näin paljon parempi", tuumaili Risto.

"Lääkäri teitä hoiti?"

"Lääkäri ja vaimoni."

"Oliko vaimonne myös siellä?"

"Kuinkas hän muutoin olisi minua hoitanut, ellei hän siellä olisi ollut?" sanoi Risto ja hänen suunsa vetäysi vähän hymyyn.

"Tuota noin — —. Olen niin kiintynyt asiaan, etten huomaa mitä sanonkaan — —. Suokaa anteeksi ja sallikaa minun kysyä: Oliko vaimonne teitä alusta alkain hoitamassa", sanoi matkustaja.

"Ei ollut. Kun hän tuon onnettoman tapauksen sai kuulla, säikähti hän niin pahoin, että oli henkensä heittää. Pariiksi viikoksi pani se hänen vuoteelle, mutta kun hän sen verran toipui, tuli hän heti luokseni, eikä lähtenyt vuoteeni vierestä yöllä eikä päivällä, ennenkuin minäkin pääsin sairashuoneesta pois. Silloin itkin minä monta säälän ja epätoivon itkua, katsoissani hänen uhraavaisuuttansa ja ajatellessani hänen tulevaa toimeentuloansa. Hän heltyi myös useasti itkuun, mutta hän itki säälitellessään minua. Hän koki lohduttaa minua minkä voi ja aikoi tehdä työtä yöt päivät, niin kyllä kaiketi sitten muka eläisimme. Ei hän ensinkään huomannut, kuinka heikko ja huono hän itsekin oli — se raukka."

"Ja sitten te lähditte pois sairashuoneesta?"

"Niin, sitten me lähdimme molemmat, horjuvina ja kalpeina kuin kuolema, sillä vaimonikin oli sairautensa ja paljon valvomisen tähden niin heikonnut, että hän oikein horjui."

"Kuinkas sitten voitte elää, annettiinko köyhäin apua?"

"Köyhäin apua! Mitäs sillä olisimme tehneet...? Eihän toki, eihän toki... Olihan meillä ahkeralla työllä koottua säästöä niin paljon, että voimme hyvän-aikaa tulla toimeen muiden avuttakin... Olisipa sekin, kun heti ensimmäisen vastuksen tultua turvaantuisi köyhäin apuun", sanoi Risto, ikäänkuin ihmetellen, kun heistä niin halvasti ajatellaan.

"Milloin sitten vaimonne kuoli?"

"Kohta jälkeen kuin tulimme sairashuoneesta. Hän oli raskaana ja jonkun viikon kuluttua sieltä

tulomme jälkeen synnytti hän terveeseen tyttären. Tuon minun tapaturmani tähden tullut sairastus oli hänet niin heikontanut, ettei hän enään kestänyt tuota hengen vaarallista rynnäkköä ja muutaman päivän perästä, lapsen syntymisen jälkeen, heitti hän henkensä. Silloin en tiennyt, olinko elävä tahi kuollut. Minä itkin niin paljon, että olin vedeksi sulata, enkä voinut moneen vuorokauteen ottaa minkäänlaista ruokaa suuhuni. Herra Jumala! — ajatelkaas — olla käsitönnä ja jalatonna, kivun ja murheen kalvaamisesta heikontuneena ja horjuvana kuin haamu, yksinään rakkaan ja osanottavan vaimonsa jättämänä — olla semmoisen vastasyntyneen heikon lapsen tukena ja turvana — ajatelkaas miltä se tuntuu", selitti Risto kiihkeästi ja taas pyyhkäsi hän takkinsa hihalla, mutta ei tällä erällä nokkaansa, vaan silmiänsä.

"No, onko teillä ollut lapsikin?" kysyi matkustaja ihmetellen.

"On ollut ja on vieläkin", sanoi Risto nokkaansa nyhjäten.

"Vieläkin! Missä hän nyt on?"

"Seminaarissa."

"Seminaarissa — Niinkö?"

"Niin ... eikä siinä mielestäni ole mitään kummailemisen syytä", sanoi Risto.

"Eipä, eipä... Kuka hänet sinne on kustantanut?"

"Kukapa häntä sen likeisempi ja velvollisempi on kustantamaan kuin minä", sanoi Risto isän velvollisuudella.

"Eikö kukaan ole teitä auttanut?"

"Ei pennilläkään."

"Ihmeellistä! — Joko hän kauankin on ollut seminaarissa?"

"Viisi vuotta. Hän pääsee nyt sieltä pois ja joka hetki odotan häntä kotiin tulevaksi... Hän on hyvä tyttö ja oikea äitinsä kuva — — —. Voi jos te näkisitte, kuinka hän rakastaa minua", sanoi Risto ja hänen silmänsä oikein loistivat ilosta.

"Kaupungissako olette syntyneet ja mieheksi kasonneet?"

"En ole. Tässä kylässä olen syntynyt ja kaiken ikäni ollut."

"Entä vaimo vainajanne?"

"Täällä hänkin."

"Se jäi äsken kesken: millä tavalla sitten rupesitte henkeänne elättämään ja lastanne hoitamaan, kun vaimonne kuoli?" kysyi matkustaja, ikäänkuin tarkoin perustellakseen asiaa.

"Meillä oli hyvä torppa. Siitä tuli viljaa vähän myötäväksikin ja muitakin varoja oli vähän säästössä. Paitsi näitä oli meillä kolme lehmää ja hevonen. Täytyi ottaa renki ja piika, hoitamaan taloutta ja tekemään työtä. Itse hoidin lasta minkä voin, sittenkuin piika oli tärkeimmät tehtävät tehnyt. Niin sitä mennä retuutettiin eteenpäin, vaikkei se hääviä ollut", selitti Risto.

"Tämäkö torppa teillä silloin jo oli?"

"Ei tämä se ole ... mitäs tämä on sen rinnalla, kurja pieni mökki vaan. — Jospa sen olisikin saanut pitää, niin toista se olisi ollut", sanoi Risto surumielisesti.

"Teidän kait täytyi myödä torppa pois, kun ette voineet sitä menestyksellä hoitaa, saadaksenne varoja eteenpäin elääksenne?" arveli matkustaja.

"Ei niinkään... Kyllä olisi voitu hoitaa... Asia ei ole sinne päinkään. Minä ostin tuon torpan jo ennen naimistani ja sittemmin paransimme sitä paljon. Kaupanteon aikana en minä saanut mitään muita kirjoja kuin ainoastaan sen kauppakirjan, jolla minä torpan ostin. Muut torppaan kuuluvat kirjat sanoi myöjä olevan maanomistajan hallussa. Useat kerrat vaadein minä häneltä noita mielestäni tärkeitä papereita, mutta hän vaan naurellen vastasi:

"Mitäpä sinä niillä teet? Paremmassa tallessahan ne ovat minun takanani. Tee sinä vaan työtä ja laita torppa hyvään voimaan, sehän on oma hyväsi, ja kyllähän sinä saat torppari pitää.'

"Niin sanoi hän, kun olimme kahden kesken, mutta kun puhuin hänelle asiasta muiden kuullen, ei hän ottanut puhuakseen koko kirjoista ja torpasta luotuista sanaa: meni vaan muihin asioihin tahi puitsi kaikenni sääriinsä.

"Kun hän oli kylän rikkain mies, uskoin..."

"Malttakaapas vähäisen! Onko hän sama mies, joka noilta hiekkakummun asukkailtakin otti torpan pois?" kysyi matkustaja.

"Aivan sama. Monelle on hän saman kepposen tehnyt ja saattanut monta perhettä onnettomaksi. Usea on koettanut lain kauttakin oikeuksiansa valvoa, mutta mitä mutkia hänellä milloinkin lienee, vaan aina hän on voittanut. Kuopan Taneli on viimeinen hänen uhrinsa. Mutta mistä te tiedätte, että kylän rikkain mies on häneltäkin torpan ilman mitäkkin riistänyt?" sanoi Risto.

"Minä kävin hänen mökissään ja hän kertoi minulle koko jutun", sanoi matkustaja.

"Tulittekos tietämään, että he ovat tosilaiskaa väkeä?" kysyi Risto ja hänen suupielensä vetäysi hieman veitikkamaiseen hymyyn.

"Kyllä minä tulin tuntemaan heidät perinpohjin."

"Hän, tuo Taneli, on kyllästynyt tämän maailman kavaluuksiin, ja tehnyt niistä semmoisia kummallisia johtopäätöksiä, joita minä en voi hyväksyä. Mitä se nyt on, että ensimmäisen vastoinkäymisen kohdatessa nuoret ja terveet ihmiset heittäntyvät oikein kruunun laiskoiksi ja antavat muiden ihmisten itseensä elättää. Minä en ainakaan niin voisi tehdä, Heidän laiskuutensa vuoksi käypi paljon ihmisiä heitä katsomassa ja sentähden en ensinkään pidä kummana sitä, kun tekin olette siellä käynyt. Mutta se minua kummastuttaa, kun te minuakin, kaikkein viheliäisintä ihmistä, puhuttelette!" tuumaili Risto.

"Älkää nyt toki joutavia puhuko! Te olette kaikessa raajarikkoisuudessanne parempi monta muuta terveempää ihmistä. — Mutta kuinka sen entisen torppanne kävikään —? se jäi äskettäin kesken", muistutti matkustaja.

"Niin. Kun hän oli kylän rikkain ja arvossapidetyin mies, uskoin minä häntä ja tein työtä torpassa minkä voimat ja varat suinkin myöten antoivat, saadakseni sen hyvään kuntoon. Tosin olin minä paljon kaupungissa työssä laivaveistämöllä, mutta minä sain paljon isompia päiväpalkkoja kuin tavalliset työmiehet. Sen vuoksi katsoin minä parhaaksi teettää kaikki työt urakalla ja itse ansaita.

"Sitten kuin minä nain, kävi paljon paremmasti, sillä vaikka olinkin paljon poissa kotoa, oli kotona talouden hoitaja ja kaiken perään katsoja. Vaimoni oli siisti, puhtautta rakastava ja työtelijäs ihminen ja hänkin teki työtä minkä voi. Me ennätimme olla yhdessä viisi vuotta ja sillä ajalla parani ja vaurastui taloutemme paljon. Voi kuinka hyvä oli tulla laivantyöstäkin kotiin, kun lempeä vaimo tuli iloisesti vastaan-ottamaan ja kun kodissa valliisi kaikkialla hyvä järjestys ja puhtaus. Ne olivat ainoat onnen-ajat minun synkässä elämässäni ja minä en voi olla niitä ikävällä muistelematta. — Ensimmäinen lapsemme kuoli aivan pienenä ja ainoastaan tämä tytär, mikä minulla on, on ainoa muisto ja perintö rakkaalta vaimoltani.

"Kun pari vuotta oli kulunut vaimoni kuolemasta, tuli maanomistaja minun luokseni. Tämä oudoksutti minua kovasti, sillä sitä ei ollut tapahtunut vielä koskaan minun aikani. Minä kehoitin häntä istumaan, mutta hän ei istunut, käveli vaan paikasta toiseen, molemmat kädet seljän takana. Minä aavistin pahaa ja sydämeni pamppaili kovasti.

"Minä tahdon tämän torpan sinulta pois", sanoi hän äkkiä, pyörähtäen minun eteeni.

"No, herrantähden...! Minkä vuoksi?" sanoin minä hämmästyksissäni.

"Sen vuoksi, että minä tarvitsen tämän torpan tilukset karjanlaitumiksi", sanoi hän poiskääntyen, ja hän nauroi niin kamalaa naurua.

"Onhan torpasta tehty päivätyöt täydellisesti, kuten ennenkin", koin sanoa.

"Vaikka."

"Eihän määrä-aika ole vielä lopussa; onhan vielä jälellä useampia kymmeniä vuosia", puolustelin yhä.

"Minä en ole tehnyt sinun kanssasi minkäänlaisia kauppvoja ja jos joku on sinulle torpan myönyt, ei hänellä ole ollut siihen mitään oikeutta", sanoi isäntä perään-antamattomasti.

"No mutta — — hyvä Jumala!... Nythän tarvitsen torppani kaikkein parhaiten kuin koskaan ennen... Olenhan raajarikkoinen, työhön kykenemätön mies, pieni lapsi hoidettavana, ilman vaimoa, äitiä ja mitään muuta turvaa — — ajatelkaas", sanoin.

"Minä olen sen jo aikaa ajatellut. Senpä tähden juuri ... minä en anna tuommoisen työhönkykenemättömän vaivaisen asua maallani", sanoi hän kylmästi.

"Mutta olettehan luvanneet minulle aina, että saan asua tässä", sanoin taas.

"Noh, etkö sitten ole saanut asua tähän saakka, mutta tästä eteenpäin et saa", sanoi hän vaan päättävästi.

"Vaikkako aikaa vielä on? Vaikkako päivätyöt ovat kunnollisesti ja määrälleen tehdyt, ja vaikkako olette monta kertaa juhlallisesti sanoneet torpan kirjat olevan takananne sekä vakuuttaneet minua saavani asua ilman niittäkin määrä-aikaan asti?" sanoin minä vähän tuimasti.

"Vaikka... Nimittele mitä nimittelet, mutta kyllä sen vielä näet", sanoi hän uhkaavasti.

"No, kun maksatte mitä torppa minullekin maksaa, niin samahan se, sillä olenhan siihen pannut paljon työtä ja rahaakin", sanoin tuskissani.

"En penniäkään", äyhkäsi hän ja lähti vihoissaan pois.

"Jonkun viikon kuluttua sain minä kirjallisen haasteen käräjiin, jossa sanottiin talon isännän, Olli Ponarin, tahtovan takaisin saada hänen tilallaan olevaa ja minulta hallittavaa torppaa.

"Käräjöpäivä tuli ja me astuimme esiin. Ponari toi nyt sen syyksi, etten minä ole kiinnittänyt torppaa tilaan ja sen vuoksi tahtoi hän torpan takaisin. Tuomari kysyi, olenko minä kiinnittänyt torpan kantatilaan.

"En minä ole sitä tiennyt kiinnittää, kun Ponari on aina vakuuttanut, että minä saan vapaasti asua torpassa määrä-ajan loppuun asti ja kun minulla ei ole muita kirjoja kuin tämä kauppakirja", minä sanoin ja vein kirjani esiin.

Kun tuomari oli kauppakirjan lukenut, intti Ponari, ettei hän ole koskaan antanut minkäänlaista lupaa, ei suullisesti eikä kirjallisesti, että minä saisin torpassa asua; ei myös sanonut piittaavansa koko minun kauppakirjastani niin mitään, koska myöjällä ei ole ollut oikeutta hänen suostumuksettaan torppaa myödä.

"Oikeus julisti semmoisen päätöksen, että koska minä en ole torppaa kantatilaan kiinnittänyt, enkä tilanomistajan kanssa mitään sopimusta tehnyt, niin tuomitaan torppa pois ilman mitään maksutta."

"Ja niin jouduitte puille paljaille?" kysyi matkustaja.

"Niin jouduin", sanoi Risto ja pyyhkäsi nokkaansa.

"Kylläpä tuo Ponari on kovasydäminen mies", arveli matkustaja.

"Kyllä hän on. Sillä tavalla on hän suurimman osan rikkauttaan kiskonutkin, nimittäin suurella vääryydellä. Kuinka kauvan Jumala sallinee hänen imeä köyhäin verta, hikeä ja väkeä?" sanoi Risto.

"Paniko hän sitten tuon teidän torppanne karjanlaitumeksi?"

"Eikö mitä. Hän möi sen jollekin toiselle isosta hinnasta."

"Ja sinne menivät rahanne ja vaivanne?"

"Sinne menivät, sinne menivät."

"Silloin kait jouduitte pahaan hätään ja avuttomaan tilaan ... annettiin kait silloin teille köyhäin apua", edellytti matkustaja.

"Köyhäin apua! Ei, sitä ei annettu ja vaikka olisi annettukin, en olisi ottanut sitä kuitenkaan vastaan", sanoi Risto lujasti.

"Minä en voi mitenkään käsittää, kuinka te noin raajarikkona, vähäväkisenä ja paljaaksi riistettynä voitte pienen lapsen kanssa toimeen tulla muiden avulla", sanoi matkustaja.

"Minä en sittenkään tullut niin tyhjäksi kuin luultiin. Minulla oli vielä tallessa pieni säästö vanhoilta hyviltä ajoilta. Paitsi sitä olivat huoneet minun omani tuossa minulta riistetyssä torpassa ja ne olin laittanut kaikin puolin hyvään kuntoon. Ponari kyllä tiuskui, että minun pitää mökkini kiireesti laittaa pois hänen maaltaan. Jos niin olisi täytynyt tehdä, olisivat ne menneet aivan polusta. Mutta minun onnekseni sai Ponari torpalle varakkaan ja järkevän ostajan. Hän ei pannutkaan rahojansa koiran hännän nenään, sillä ei hän tyytynytkään koreisiin suullisiin ja yhdenkeskisiin lupauksiin, vaan tahtoi

kovat kirjat hänen ja Ponarin välille torpasta; vieläpä hän tahtoi takansa tilan kiinnekirjankin, hakeakseen kiinnityksen torpalle ensimmäisissä käräjissä. Sitten vasta maksoi ostaja rahat. — Vaikka Ponari torjui kovasti vastaan, ettei torpan uusi isäntä saa ostaa minulta huoneita, ei hän näin varustettuna ollut koko Ponarista taallaankaan, vaan rupesi minun kanssani kauppoja hieromaan, sillä hän älysi, että tulee paljon kalliimmaksi, jos rupeaa uudesta huoneita laittamaan. Näin tavoin sain minä huoneillani paremman hinnan kuin jos ne olisi pitänyt myödä maalta pois vietävänä."

"Entä sitten?"

"Nuot torpan ostajat olivat niin hyviä ihmisiä, että antoivat minun vuokratta asua entisissä huoneissani pari vuotta. Sillä välin hankin minä eräältä talolta tämän maapalasen, joka minulla nyt on. Sillä miehellä ei ollut mitään mutkia ja empimättä antoi hän kiinnittää tämän kantatilaan ja niin ei minulla ole mitään pelkäämistä.

"Kun olin kykenemätön mihinkään rakennustyöhön, teetin urakalla nämät mökit. Itse rupesin purastamaan peltoa..."

"Itse peltoa! Kuinka herran tähden te toiskätisensä voitte peltoa tehdä?" huudahti matkustaja.

"Sitä täytyi tehdä sen mukaan kuin voi; vähä päivässä, paljon viikossa. Onhan ollut siitä hyvä, ettei peltomaalla ole ollut kiviä. Täytyi teettää semmoinen pikkunen kuokka, jolla voin toisella kädellä kuokkia. Sillä sitten nyhdin kipeneen kipeneen perästä maanpinnasta irti. Pahimman vastuksen tekivät eteensattuvat kannot ja pehkot. Mutta kun minä niitäkin hellittämättä nykin, nytkytin ja kaivelin puolelta ja toiselta, heltivät ne viimein kuitenkin, sillä tekeehän ahkera vesitippakin vihdoin kolon kiveenkin. Rohki ei tosin tällä tavalla peltoa tullut, mutta kun olin koko kesän ahkerasti työni kimpussa, oli sitä kuitenkin talventullen näkyviin asti."

"No, mutta ojia ette kyenneet ainakaan kaivamaan", sanoi matkustaja.

"Ja kuitenkin ei ole pellossani ainuttakaan kyynärää muiden kaivamaa ojaa", vakuutti Risto.

"Kuinka se on mahdollista, että toisella kädellään ojaa kaivaa?"

"Hätä neuvon keksii. Minulla on erilainen lapio kuin muilla ihmisillä. Sen varrenjuurella on aspilla kiinnilyöty rengas. Kun minä lähden ojaa kaivamaan, pujotan minä renkaasen nahkahihnan, jonka päät pistän soljella kiinni, niin että sekin on nyt suurena renkaana. Tämän hihnan mutkan panen minä oikean olkapääni kautta hartioini yli ja nyt on ojamies valmis. Lapionvarsi pitää myös olla niskasta tavallista väärempi. Kun minä rupean ojaa kaivamaan, voin vasemmalla kädelläni varren ponnesta hoitaa lapion mihin asemaan tahansa. Jalallani poljen lapion maahan, kädelläni käänän lapion niin, että maa jääpi lapiolle ja siihen siaan kuin muut nostavat sen käsivoimalla ylös, teen minä saman tempun hartiovoimalla. Siinä työssä täytyy minun olla tavallista köykymässä, mutta istun levähtämään, kun kovin selkä puuttuu. Totta kyllä, ettei ojaa niin rohki tule, mutta sitä tulee kuitenkin", selitteli Risto.

"Itsekö olette kaikin tuon pellon tehneet?"

"Joka kapan-alan. Suurimman osan tein sitä niinä kahtena vuotena, jolloin vielä asuin entisen torpan huoneissa. Olipa pelto sen ajan kuluttua tarpeesen, sillä varat olivat melkoisesti kuluneet mökin rakentamisessa ja noitten kahden tulottoman vuoden elämisen tarpeissa.

"Kun lapsen kanssa muutin tähän mökkiin, oli minulla jo perunaa ja ohraa kylvössä. Siitä saimme ne vähät tarpeet, mitä elämiseksemme tarvitsimmekin. Pahin puute oli maidosta, jota lapsi välttämättömästi tarvitsi. Kuitenkin koin vaihdella sitä oljilla, ruumenilla ja perunoilla, niin ettei siitäkään kovin pahaa puutteita tullut.

"Peltoa piirastin vointini mukaan lisää ja entisen koetin saada hyvään kasvuvoimaan. Se rupesi antamaan yhä parempia satoja ja niin ei ole ollut hätäpäivää.

"Kuta enemmän aika kului, sitä paremmaksi kävi elämä. Lapsi kasvoi vuosi-vuodelta ja se toi sekä hupia että hyötyä. Hän loi paljon valoa minun murrettuun ja synkkään elämäni. Lapsellisella lepertelemisellään ja viattomalla iloisuudellansa sai hän ankarimmatkin suruni haihtumaan ja samassa oli hän minun oikea käteni."

"Mutta kuinka te voitte saada lantaa noinkin paljon pellolle, kun teillä ei ole eläimiä?"

"Siitäkin olen kokenut pitää huolta. Ruumenet, oljet, pyörtäneistä ja kedoista kerääntyneet nurmet annan minä joka vuosi tässä lähellä asuville, eläimiä pitäville, mutta pellottomille mökkyreille. Heidän kanssaan olen tehnyt semmoiset kaupat, että heistä kahden tulee vuoropäivinänsä antaa minulle tuoppi maitoa päivässä ja kaikki lanta, mitä heille vuodenpitkään karttuu; heidän on myös vedätettävä se

valmiiksi pellolle. Itse pidän huolta lisä-ainetten hankkimisesta heidän tunkioihinsa ja siitä, ettei heitä mitään lantavaroja hukkaan mene. — Näin tavoin saan lehmän-antia tarpeekseni ja paljon lantaa. Muutoin pidän siitä täällä kotonakin huolta, Tuolla ladossa on minulla melkoiset lantavarat. Sinne keräilen karisseita lehtiä, turpeita, hakkailen havuja, kantelen muuraispesiä ja muuta semmoista törkyä. — Joka päivä kokoilen tieltä parin virstan päästä, ja muilta lähiseudun ulkopiirteiltä, kaikki mitä eläimet ovat sinne jättäneet ja vien latooni. Kaikki likavedet kannan sinne ja usealta mökkyriltä saan hyviä lisiä sitäkin laatua. Kun en milloinkaan lyö laimin sitä tehtävääni, kertyy vuoden pitkään melkoinen kasa. Lato on jaettu kahteen osaan. Toinen puoli on aina mahimassa yli vuoden ja sitten on se avullista lantaa.

"Tällä tavalla saan peltovähäni pidetyksi hyvässä lannassa ja kasvuvoimassa, jonka vuoksi saan siitä viljaa maantäydeltä. — Mitäs, eihän se paljokaan pelto auta mitään, ellei se ole hyvässä kunnossa", tuumaili Risto.

"Mutta minun mieleeni muistuu jotakin. Tuon Kuoppa-Tanelin kuopan edessä on kelpo läjä kaikenmoista törkyä ja roskaa. Kun se siinä on ollut, ties kuinka kauvan, luulisin sen jo tekeyneen avulliseksi pellon lannaksi, Kumma kun ette ole tuota joutilasta tunkioa vedättäneet pellolenne", arveli matkustaja.

"Asia ei ole aivan niin kuin te luulette. Kyllä minä sen olen aikaakin huomannut, mutta sitä ei ole niin helppo saada kuin outo luulisi. Minä kävin sitä kerran pyytämässäkin ja olisin siitä hänelle maksanut, mutta hän vaan ei sitä antanut. Taneli selitti, että jos hän tunkionsa möisi, menettäisi hän elinkeinonsa. Sillä jos niin kävisi, eivät ihmiset pitäisi heidän asuntoansa niin viheliäisenä ja omituisena kuin ennen, eivätkä tulisi heitä enään katsomaan, eikä tuomaan heille mitään", selitteli Risto.

"Ei ole turhaan seipitetty tätä sananlaskua: 'Ahkeruus kovan-onnen voittoa' ja mielestäni sopii se aivan hyvin teihin. Mutta onko tuo kylän rikkain mies yhtä rikas vielä kuin ennenkin, senpä tahtoisin nyt tietää?" kysyi matkustaja.

"Eiköpä se liene ... en ainakaan minä ole kuullut, että hän sen köyhtyneempi olisi. Ja mikäpä hänen olisi rikasna pysyessä, sillä onhan hänelle aina väärä onnistunut. Muuta en tiedä kuin ainoastaan sen, että sanotaan hänen ryyppineen ja pelanneen usiampana vuotena", sanoi Risto.

"Eikö teille tule kuitenkin ikäväksi ainainen yksinäinen elämä?"

"Totta kyllä. Silloin kuin teen jotakin työtä, tahi askartelen muuta, kuluu aika rattosasti. Mutta pyhinä, lepo- ja yöaikoina käy aika sangen ikäväksi ja pitkäksi. Silloin koetan lueskelemalla aikaani kuluttaa, mutta ei sitäkään jaksu aina tehdä. Voi kuinka hauska oli silloin kuin Hanna oli vielä kotona. Vaikea oli minun häntä päästää tyköäni pois, mutta hänellä oli niin kova halu päästä opin teille, etten voinut häntä vastustaa. Itsekin hän älysi, kuinka suureen kaipioon hän minut jättää ja suri sitä, mutta meidän täytyi uhrata molemmin toisiamme eduksi, sillä eihän muutoin olisi mitään tullut. Hän on niin hyväsydäminen ja rakastaa minua niin paljon — — mutta mikä sieltä nyt ajaa?" sanoi hän sitten ja katsoi akkunasta maantielle.

Kun tulijat lähenivät mökkiä, hiljensivät he hevosen tultua ja katselivat mökkiä kohden. Kohdalle tultua seisottivat he hevosen ja kärryistä hyppäsi maahan pitkänsolakka hento nainen.

"Voi taivasten tekijä — — Hanna!" huudahti Risto ja syöksähti ylös.

Samassa tuokiossa syöksähti nuori, kaunis impi sisälle huoneeseen. Häätäisesti ja hieman oudoksuen silmäsi hän huoneessa olevia vieraita. Mutta siitä huolimatta ryöpsähti hän isänsä kaulaan.

"Voi, voi kuinka ikävä minulla on ollut teitä, isä. Kyllä kaiketi teilläkin on täällä ollut kovin ikävä, isä raukkani. Mutta nyt olenkin päässyt myötyriksi pois seminaarista ja voin nyt jonkun ajan olla teidän luonanne. Jos Jumala suopi, niin teidän ei enään tarvitse olla yksin, sillä minulla on jo opettajattaren paikka ja minä koetan toimia niin, että tekin tulette sinne kanssani asumaan — —. Voi, voi, rakas isäni!" puheli tyttö ja halaili innokkaasti isänsä.

"Hanna, Hanna, rakas lapseni!" hoki vaan lapsensa tavannut isä. Hän kiersi tuon terveen kätensä tyttärensä ympärille niin hyvin kuin taisi ja katkenneen käden lyhyt tynkkä nytkähteli ja tärähteli ehtimiseen; sekin oli sydämeltä saanut käskyn tarttua kiinni ainoaan lapseen, mutta sen voimat eivät sen etemmäksi ylettyneet.

Matkustaja silmäsi kummankin kasvoihin. Kirkkaat kyyneleet kiilsivät sekä isän että tyttären silmissä. Matkustaja vinkkasi kyytimiehelle, että lähdettäisiin pois; hyvästit sanottuaan menivät he, sillä he älyisivät, ettei heitä enään tarvita.

III.

Kylän toimellisin ihminen.

Kun he olivat hevosensa ajaneet maantielle tuosta pienestä mökin pihasta, käänsi Hannan kyytimies heti hevosensa siihen, sillä siinä ei ollut tilaa kahdelle hevoselle.

Matkustaja oli niin ajatuksiinsa vaipuneena, ettei hän näyttänyt huomaavan mitään. Kyyditsijäkin herkesi hiljaiseksi ja rupesi viimein torkkumaan. Tämän tähden sai hevonen kävellä jurpotella mielensä mukaan, sillä eipä sillä ollut nyt kiirehtijää. Kauvan aikaa olivat he näin mennä lötöstelleet, ennenkuin matkustaja vihdoinkin havahtui.

"Vähäväkinen oli mies, mutta ahkera ja sydäntä täynnä", sanoi matkustaja havahduttuaan.

"Älkää muuta sano ... ja säästävä myös", sanoi kyytimies haukotellen.

"Onko hänellä jotakin säästössäkin?"

"Onpa vainen. Hänellä on pankissa monta tuhatta markkaa — kuinka paljon lieneekään", arveli kyytimies.

"Ja hän on tietysti niitä noin vaivaisena koonnut?"

"Aivan niin. Mutta hän onkin niin säästäväinen, että jos hänellä on penniäkään liikaa, jota ei hän välttämättömästi tarvitse, toimittaa hän heti sen pankkiin", selitti kyytimies.

"Teillähän on täällä ihme ihmeen perästä. Tämä taitaa olla oikein onnellinen paikkakunta: onko täällä yhtä ainoata, joka köyhäin apua tarvitseisi?" sanoi matkustaja kumppanilleen.

"Eipä niistä puutetta ole. Kyllä niitä on niin paljon, etteivät tilalliset ole voida mitenkään kaikkia elättää ja hoitaa... Älkää luulko, että niistä puutetta... Mutta kun nyt huomaan, että teistä on ihmeitä tuommoiset aivan vähäpätöiset asiat, niin voin minä teille vielä erään ihmeen näyttää."

"Missä se on?"

"Täällä edessä päin."

"Mikä se sitten on?"

"Eräs akka vaan, mutta hän on toimellisin ihminen mitä koskaan olen nähnyt", vakuutti kyytimies.

"No, mutta toimellinenhan on tuo käsitön mieskin."

"Totta kyllä, mutta hän on kumminkin mies, jos kohtakin raajarikko, vaan tämä on vaimo", intteli kyytimies.

"Käymmekö hänen luonaan?"

"Käymmepä tietenkin. Olisihan vääryys mennä hänen ohitsensa, kun te kerran senlasiin haluatte tutustua", tuumaili kyytimies kehkaantuneena.

Päivä oli käynyt jo hyvin illalle heidän näin paljon viivytellessään. Ilma oli lämmin ja tyyni; ei puunlehtikään liikahtanut. Matkustaja ei kiirehtinyt nytkään kulkuansa, sillä koko luonto oli niin kaunis, raitis ja virkistävä.

Vastaaan rupesi nyt tulemaan paksua savua, joka lähti jostakin kydöstä (suopellosta).

"Nyt se kohta tulee", sanoi kyytimies.

"Mikä tulee kohta?"

"Se akka."

"Mutta eihän täällä edessä päin näytä olevan minkäämlaista ihmisasuntoa."

"Ei se akka näinä aikoina huoneessa asustelekaan."

Kun he olivat vielä kappaleen matkaa eteenpäin ajelleet, levisi heidän eteensä avara ja kaunis peltovainio. Toisella puolella vainioa oli ketoja heinän kasvussa; yksi osa kylvetty rukiisen ja rehoitti nyt

kauniissa laihossa; ohraa ja kauraa oli myös kylvetty iso palsta. Kevätkylvöt olivat pölkytyt sileiksi kuin pöytä ja orasnenät tunkivat yleensä itseänsä esiin. Peltosarat olivat hyvässä järjestyksessä ja ojat olivat sieviä ja suoria kuin jouhia.

Toisella puolen vainioa oli sekä vanhoja että uusia kuokoksia; nähtävästi nuot vanhemmat olivat viimekesäisiä ja uudemmat tämänkesäisiä.

Noilla vanhemmilla kuokoksilla puuhaili ahkerasti yksinäinen vaimo-ihminen. Hän oli kokoillut kuokoksella olevat risut, rydöt ja kannot kokoihin ja poltteli niitä nyt parhaallaan. Siitä tuo savu. Mikä vähänkin oli polttopuuksi kelpaavaa, ne olivat karsittuina ojien päällä läjissä.

"Tuossa se nyt on", sanoi kyytimies, osoittaen vaimoa kädellensä.

"Kuinka me voimme tuonne vainiolle päästä häntä puhuttelemaan?" kysyi matkustaja.

"Kyllä. Täällä tulee veräjä, käännämme hevosensa siitä vainioon, panemme sen kiinni veräjän pieleen ja menemme sitten vaimon luo", tuumaili kyytimies.

Tuumasta toimeen. Kun he olivat saaneet hevosensa kiinni pannuksi ja ruokaa eteen, lähtivät he astelemaan vaimoa kohden. Tämä näytti oudoksuvan tätä kohtausta, sillä hän hiljensi työtänsä ja silmäili tavasta tulijoita, samassa salavihkaa pyyhiskellen esiliinallansa hikisiä kasvojansa.

Hän oli näöltään noin neljänkymmenen vuoden ikäinen roteva nainen. Pitkänsolakkana seisoivat hän siinä, ja vaikka hän oli nokisessa työssään jotenkin siintynyt, loisti hänen kasvoissaan kuitenkin täydellinen naisellisuus. Hänen kasvonsa ja koko ruumiinsa oli täyteläinen, ja hänen olentonsa osoitti terveyttä, hyvinvointia ja mielenmalttia.

"Hyvää iltaa! Suokaa anteeksi, kun tulemme häiritsemään teitä työssänne", sanoi matkustaja vaimon luo tultuansa.

"Iltaa, iltaa! Tahtoisitte kait kysyä jotakin?" sanoi vaimo.

"Oikeastaan ei meillä ole teiltä mitään asiallista kysyttävää ja kuitenkin voisi semmoista olla paljonkin — —. Tahtoisin puhutella teitä, kun vaan aikanne myöten antaisi", sanoi matkustaja.

"Kyllähän, mutta missä tässä istuisikaan", myönsi vaimo.

"Kyllä tässä..." sanoi matkustaja ja asetteli karsittuja puita istuimiksi.

Siihen sitä sitten istuttiin kolmikulmaan.

"Mitä puhumista teillä minulle olisi?" kysyi vaimo matkustajalta ja katsoi häntä silmiin; hän tunsikin kyytimiehen, eikä siis luullut hänellä mitään kykyttävää olevan.

"Niin — tuota. Huomasin että vaimo-ihminen yöpö yksinään on tämänlaatuisessa työssä ja se herätti uteliaisuuttani. Tottahan teillä muulloin <m> muitakin työkumppaneita?" sanoi matkustaja vähän hämillään.

"Minullako —? Ei minulla koskaan ole mitään työkumppania", sanoi vaimo oudoksuen.

"Ei koskaan! Ainako sitten olette yksinänne työssä?"

"Aina."

"Ja tämmöisessäkin työssä!?"

"Mitäs huonompaa tämä sitten olisi kuin muukaan työ? Eihän mikään kunniallinen työ ole arvoa alentavaista", sanoi vaimo, ikäänkuin vähän kummastellen.

"No, no, eipä silti. Minun mielestäni tuntuisi vaan tämmöiset työt paremmin soveltuvan miehille kuin vaimoille", sanoi matkustaja, puolustaen itseään.

"Vaimonpuolikin voisi tehdä mitä työtä tahansa, kun vaan on halua", sanoi vaimo.

"Minä en ymmärrä teitä. Te työskentelette yksinänne näin suurella työpaikalla: mikä on pakottanut teidät tämmöiseen yksinäiseen työhön? — Se on minulle arvoitus."

"Syy on aivan selvä: minulla ei ole semmoista, jota voisin vaatia kanssani työhön", vastasi vaimo.

"Kenen on tämä vaimo ja palkan edestäkö teette tässä työtä?" kysyi matkustaja.

"Onhan tämä laillaan oma vainioni ja teen siis omaa työtäni."

"Oletteko nainut?"

"Olen."

"No, miks'ei miehenne sitten ole tässä teidän kanssanne työssä?"

"Hän on kuollut."

"Sitä en huomannut ottaa lukuun. Olette siis leski?" sanoi matkustaja.

"Niin olen."

"Joko miehenne on kauvankin ollut kuollunna?"

"Kymmenen vuotta."

"Jäikö lapsia?"

"Kuusi."

"Eivätkö vanhimmat lapsenne jo voisi auttaa teitä vähän työssä?"

"Eivätpä ne voi. Vanhin lapsistani on poika. Hänestä voisi olla jo hyväkin apu, mutta hän on vaivainen, eikä pääse sängystä ylös — se raukka. — Vanhimmista tyttäristä ei olisi paljon apua tämmöisessä työssä ja heillä on kyllä työtä vaivaisen veljensä ja toisien nuorempien lapsien hoitamisesta."

"Teillä on siis talo?"

"Onhan tuota toki kattoa pään päällä."

"Ja maata?"

"Ja maata myös."

"Oikein verotalo?"

"Ei, ei verotalo — mitäs... Urakkamaata vain."

"Ovatko huoneenne tässä likellä?"

"Eivät ole aivan likellä."

"No, tottahan olette tästä kylästä kotoisin?"

"Enkä ole."

"Mistäs sitten?"

"Kaupungista."

"Kaupungista! Ja täällä kuljette työssä!?"

"Niin teen."

"Kaupungissako talonnekin on?"

"Kaupungissa."

"Kaupungistako miehennekin oli?"

"Niin oli."

"Mitä miehiä hän oli?"

"Merimies vaan."

"Mitäpäsi siitä. Kelpo merimies on mies niinkuin kaikki muutkin miehet —. Kuoliko hän kotona?"

"Eikä kuollut; hän hukkui."

"Merelle?"

"Niin. Hän otti kotikaupungista höyryn kolmen-vuoden reissulle, mutta mennessä jo joutui laiva haaksirikkoon Englannin kanavassa ja siinä hukkui koko laivan väki, paitsi yhtä perämiestä, joka onnistui itseänsä jonkun puun avulla pysyttelemään niin kauvan veden päällä, että jonkun toisen laivan väki ehti hänet pelastaa. Siinä meni minunkin mieheni", selitti vaimo ja kyyneleet tippuivat hänen silmistään.

"Kyllä teille sitten tuli kovat ajat", sanoi matkustaja.

"Kyllä ne tulivat", sanoi vaimo nyhkimisensä seasta.

"Jäikö varoja, että voisitte lapsenne hoitaa ja elättää?" kysyi matkustaja.

"Naimisiin mennessämme olimme molemmat yhtä tyhjätkin kuin taivaan linnut. Silloin ei ollut mieheni käynyt merellä kuin pari pientä reissua. Hänestä tuli pian kunnollinen merimies ja hän alkoi saada hyviä palkkoja. Ensimmäisinä vuosina asuimme toisen huoneissa, sillä eihän meillä mistä omia ollut. Tämä tuntui hyvin hankalalta ja omat huoneet pyörivät aina mielessämme. Kun saatiin vähän varoja kokoon, rupesimme laittamaan omaa kartanoa. Erkki oli jo pari reissua käynyt timperistä merellä, mutta hän päätti nyt jäädä kotiin huoneiden rakennuksen ajaksi. Hän oli aina käsinä työssä ja itse hän pani lattiat, katot ja nikkaroi ovet ja akkunat. Paljon oli työtä, huolta ja puuhaa, mutta kun oli pari vuotta ponnisteltu, oli meillä pieni, mutta sievä kartano valmiina.

"Vaikka itsekkin puuhasimme minkä voimme, eivät kuitenkaan vähät varamme riittäneet kaikkiin kulutuksiin, mitä huoneiden rakennuksissa tarvittiin. Seuraus siitä oli se, että täytyi ottaa velkaa enemmän kuin olisimme tahtoneetkaan.

"Hyvältä tuntui asua omissa huoneissa, mutta tuo velka huoletti meitä. Minä, joka olin hätäisempi luontoinen kuin Erkki, hätäilin paremmin kuin hän, ja yöt ja päivät paittosi se minua. Erkki koki minua lohduttaa ja sanoa: 'Älä tuota nyt, Heta, noin kovin huolehdi, kyllä me vielä siitä pääsemme Jumalan avulla. Pari kolme kunnollista reissua kun vaan teen, niin on velka maksettu. Kelpaa meidän sitten elää'."

"Tämä kyllä hetkeksi rauhoitti minua, mutta kaikenni ei se rauhoittanut mieltäni; oli niin kuin joku salainen aavistus olisi rasittanut minua.

"Kesä tuli ja laiva lähti. Emme voineet nukkua viime yönä silmän täyttä, niin vaikealta tuntui tuo kolmen vuoden ero. Aamulla lähdin minä saattamaan häntä rantaan, ja siellä vielä puristimme hellästi toisiamme ennen eroamme. Kun siinä kyynelsilmin toisiamme hyvästi jättelimme, annettiin lähtömerkki ja Erkin täytyi rientää pois. Laiva lähti liikkeelle. Erkki seiso laivan perässä, huiskutti hattuaan ja huusi: 'Hyvästi, Heta!' Minä seiso rannalla ja katselin niin kauvan kuin laivaa vähänkin näkyi. Kaukaa näin minä vielä, kuinka Erkki seiso perällä ja heilutti hattuaan. Vihdoin teki laiva käänteen ja katosi näkyvistä jonkun niemen taa.

"Kun minä lähdin kotiin menemään, olin niin voimaton, etten voinutkaan kävellä ja joka jäsenessäni tuntui kummallinen vavistus. Minun täytyi istua lähellä olevan hirren tyvelle miettimään tilaani. Joku käsittämätön kaiho ja surumielisyys vaivasi niin mieltäni, etten voinut kaukaan aikaan yrittääkään kotiin lähtemään, vaikka voimanikin olisivat jo riittäneet. Ennen oli velka ollut suurimpana surunani ja kuinka sen saisimme maksetuksi, mutta nyt haihtui koko velkasuru kuin tuhka tuuleen, ja eron ja ikävän kaiho otti nyt vallan sydämessäni.

"Vihdoin lähdin mennä horjumaan kotiin.

"Kotiin päästyäni olivat kaikki kynnelle kykenevät lapseni vastassani. 'Mihinkä isä meni...? Äiti, kuulitteko! Mihinkä isä meni?' uteli heistä yksi ja toinen, riippuen minun vaatteitteni liepeissä.

"Isä meni kauas noutamaan teille makeisia ja kauniita kaluja", koin heille sanoa, tyydyttääkseni heidän utelijaisuuttansa.

Lapset pitivät isästänsä paljon, sillä hän rakasti suuresti heitä. Kun hän raskaan päivätyön päätyttyä tuli iltasilta kotiin, olivat lapset oitis hänen kintereillään. Vaikka kuinka väsyksissä hän olisi ollut, kiikutteli ja hypitteli hän heitä, syötti, riisui ja toimitti maata —. Kummako se on, jos lapset rakastivat ja ikävöitsivät isäänsä, sillä enpä luule monta niin hyvää ja sydämellistä isää löytyvän.

"Elämän velvollisuudet kutsuivat minut taloudellisiin toimiin ja puuhiin. Minä näin lapsiparven ympärilläni, jotka kaipasivat apua ja hoitoa, ja minä tunsin itseni velvolliseksi uhraamaan kaikki voimani ja tarmoni heidän edukseen. Innolla ryhdyin minä työhön ja toimeen, ja tässä jokapäiväisen elämän hyörintäessä haihtui enin ikäväni, mutta tuo hyvästijätö-hetki ei vaan haihtunut mielestäni. Semmoisena outona kajastuksena kuvasteli se mielessäni ja tämä raskautti elämäni.

"Noin kolme kuukautta oli kulunut siitä, kun Erkki lähti. Silloin tuli tieto tuosta onnettomasta haaksirikosta ja sen surullisista seurauksista. Niinkuin ukkonen olisi pilvettömältä taivaalta odottamatta iskenyt ruumiini lävitse, niin ankaran vaikutuksen teki tämä sanoma minuun. Minä en itkenyt — minä huusin niin kauvan kun voimani riittivät. Sen perästä tulin niin voimattomaksi, etten kättäni voinut liikuttaa. En kyennyt hoitamaan lapsia, enkä mitään toimittamaan. Hyvät ihmiset näkivät toivottoman tilani ja he auttoivat minua paljon ensiaikoina.

"'Onnettomuus ei tule yksin' sanotaan ja sen tulin todeksi huomaamaan. Minä en ollut koko suruni ajalla edes muistanutkaan velkaa, joka nyt oli hartioilleni tullut. Mutta tuskin olin kynsilleni toipunut, kun jo senkin sain muistooni entisen suruni ja huoleni lisäksi.

"Tuon lainan, minkä olimme tarvinneet huoneita rakentaissamme, olimme saaneet tämän kylän rikkaimmalta mieheltä, ja oli se parintuhannen markan suuruinen. Heti kun tieto saapui mieheni tapaturmaisesta kuolemasta, pani hän saatavansa hakemukseen. Kyllä sen arvaatte, miltä tämä tuntui, tullessaan entisen murheeni lisäksi. Tuntui siltä kuin maa olisi revennyt altani ja nyt vasta tunsin kaikessa kauheudessaan, kuinka turvattomaksi ja onnettomaksi olin joutunut. Minä itkin ja rukoilin velkojaa niin paljon, että olisi luullut kivenkin siitä heltyvän. Minä pyysin häntä, ettei hän saattaisi minua lapsineni mieron-tielle näin suuren surun ja ahdistuksen aikana ja lupasin tehdä työtä yöt ja päivät ja maksaa hänelle velkani. Kuitenkaan ei tämä mitään auttanut; hän sanoi vaan:

"'Mitenkäpä sinä, kuuden lapsen äiti, voit työlläsi niin paljon ansaita, että voisit velkasi maksaa. Pois minun täytyy omani saada, silloin kuin sinulla on vielä jotakin ottamista.'

"Jälestäpäin huomasin, että hänen väitöksensä oli oikea, sillä enpä itsekään tiennyt, mitenkä olisin voinut ainoankaan pennin työlläni ansaita, mutta tarttuuhan hukkuva oljenkorteekin ja: 'hätäisellä on monta ääntä.'

"Minä koetin hädissäni yritellä sinne ja tänne, hain uutta lainaa monestakin paikasta, mutta turhaan, sillä kukapa minulle uskalsi lainaa antaa.

"Se katkera huutokauppa-päivä tuli, jolloin talo piti myödä. Minä en ymmärtänyt paljon mitään, niin huumaantuneena olin tuon ankaran ja monipuolisen surun käsissä. Kaiken tuon paksun hämärän lävitse huomasin kuitenkin vaistomaisesti, että velkojalla oli tarkoituksena saada talo itselleen siitä hinnasta, minkä olin hänelle velkaa, vaikka se maksoi meille viisituhatta markkaa, omaa työtämme lukuunottamatta.

"Kun toimituksen piti alkaa, oli minulla kuitenkin sen verran ällä ja kykyä, että rupesin pyytelemään, ettei irtainta ensinnä myötäisi, sillä toivoin kartanon ainakin siihen määrään nousevan, jotta velka tulisi maksetuksi. Velkoja vastusti kovasti tätä pyyntöäni, väittäen, ettei muka sitä hullua löytyisi, joka tämmöisestä variksen pesästä maksaisi niin paljon kuin hänen saamisensa oli, ja sentähden olisi irtain ensinnä myötävä.

"'Voihan irtaimen sittenkin jälestä päin myödä, jos ei kartano nouse siihen määrään asti, että se riittäisi velan maksuksi', sanoi joku joukosta.

"'Niinpä kylläkin. Myödään talo ensin; sittepähän nähdään', sanoi toimitusmies, eikä ollut taallaankaan velkojan vättelyistä.

"Toimitus alkoi. Kymmenen kymmeneltä, markka markalta nosti velkoja hintaa muiden huutojen päälle. Hitaasti nousi hinta, sillä rikkaat eivät tarvinneet niin pientä taloa ja jotka sitä olivat tarvinneet, niillä ei ollut varoja.

"Näin tavoin oli talon hinta nousta kiikutellut tuhanteen yhdeksäänsataan viiteenkymmeneen markkaan, eikä se siitä tuntunut nousevan. Erään kaupungin työmiehen huuto oli viimeinen. Velkoja oli vihassa että oikein vapisi. Vihasta vapisevalla äänellä tenäsi hän, ettei hän nosta enään penniäkään ja antoi tiedoksi, että hänelle pitää heti paikalla maksaa huutosumma viimeiseen penniin saakka.

"Toimitusmies ei hätäillyt vasaraansa pudottamaan. Hän kehoitti vielä nostamaan hintaa ja sanoi talon kyllä kannattavan enemmänkin maksaa. Kun ei mitään kuitenkaan kuulunut, tarenteli hän lyömään vasaransa pöytään.

"'Kaksituhatta markkaa ummelleen, nostakoon siitä sitten ken uskaltaa', kuului silloin velkojan vihainen ääni.

"Toimitusmies ei kiirehtinyt nytkään lyömään, kehoitti vaan vielä hintaa nostamaan. Kukaan ei uskaltanut enään hiiskua mitään ja niin jäi velkojan tarjous viimeiseksi. Toimitusmies rupesi päättelemään huudatusta, kertoen monikertaan tarjotun hinnan.

"Ensimmäinen, toinen ja kolmas kerta", viimesteli toimitusmies, heilutellen vasaraansa, pudottaakseen sen pöytään.

"Seis! Paljoonko talo on noussut?" kuului silloin väkijoukon takaa.

"Kaikki kääntyivät sinne päin, josta ääni tuli ja silloin huomattiin, että tuon äänen päästäjä oli — Kättä-Risto, eräs käsit..."

"Minä tunnen hänet tarkoin — jatkakaa!" sanoi matkustaja keskeyttäen,

"Sen parempihan sitten on, ettei minun tarvitse hänestä erikseen kertoa. Mutta missä te olette hänet tulleet tuntemaan, koska luullakseni ette ole tästä paikkakunnasta kotoisin?" sanoi vaimo.

"Minä olen häntä tänään puhutellut omassa mökissään. Mutta älkäämme nyt sekoittako asiaa. — Kuinka sitten kävi?" sanoi matkustaja.

"Niin. Kaksituhatta on vasta tarjottu talosta', vastasi toimitusmies Riston kysymykseen.

"Kaksikolmatta sataa', äyhkäsi Risto.

"Mitä se tuo Kättänenkin...? Ei hänestä tarvitse pitää mitään lukua — kerjäläisestä. Päätäkää vain huudatus äsköiselle minun huudolleni", sanoi velkoja vihasta kiiluvin silmin.

"En minä... Kyllä minun täytyy ottaa lukuun kaikki tarjoukset ... ehkä hän maksaa', sanoi toimitusmies ja alkoi kertoa Riston tarjousta.

"Vaikkapa vaan Kättänenkin —. Huono ja kelvoton mies tosin olen, mutta kerjännyt en ole toki koskaan', sanoi Risto vähän loukkaantuneena.

"Kyllä se tuo Risto', kuului silloin useampi mutisevan.

"No, olkoon sitten kaksi tuhatta, sata ja yksi markka, mutta nyt en enään nosta', sanoi velkoja kähisten.

"Viisi tuhatta", sanoi Risto ja minä näin, kuinka hänen katkenneen kätensä tynkkä vavahteli.

"Tuhannen piruako tämä on? Millä luulet, kerjäläinen, maksavasi huutosi?' sanoi velkoja ja hypähti pystyyn istualtaan, niinkuin käärmeen pistämänä.

"Rahalla tietysti', sanoi Risto kylmästi. 'Paljoonko hänen saamisensa leskeltä nousee?' kysyi hän sitten levollisesti, kääntyen toimitusmiehen puoleen, joka oli päättänyt huudattamisen, lyömällä talon Ristolle.

"Kahteentuhanteen, kahteensataan markkaan, kasvujen ja kalujen kanssa', selitti toimitusmies.

"Hitaasti asteli Risto pöydän luo ja alkoi kaivaa terveellä kädellensä poveaan. Viimein saatuaan lompakkonsa esille, luki hän siitä pöydälle kaksikymmentä kaksi sadan markan seteliä.

"Voipi se kerjäläinenkin joskus olla tiellä, ettei vähäväkisien hikeä aina saada syödä', mutisi Risto rahoja lukiessaan.

"Vihasta hehkuen tuli kylän rikkain mies rahojaan pöydän nurkalta kokoilemaan. Hänellä oli ollut hyvä apaja taas heitetynä, ja hän iloitsi jo siitä, mutta tällä kerralla oli se ilo lyhyt.

"Ei se huuto ole näillä rahoilla maksettu", sanoi velkoja Ristolle ylvästellen.

"Kunhan olette saaneet mitä teille tulee, niin voitte olla vaiti —. Lopputili on minun tehtävä leskelle, eikä teille — —. Kyllä aina muiden ihmisten kanssa sopii', sanoi Risto.

"Huutokauppa loppui siihen ja väki alkoi hajaantua. Risto ei puhunut minulle sen enempää, vaan lähti mennä veivaamaan pois. Hän oli ehättänyt joutuakseen ajoissa perille mutta huonon kulkunsa tähden oli hän vähällä myöhästyä. Hän astui huoneeseen muiden taa juuri siinä tuokiassa, jolloin toimitusmies oli talon lyömäisillään velkojalle, ja niin kerkesi hän kuitenkin parhaaseen aikaan.

"Minä en tiennyt, oliko se hyvä vai paha, kun tuon huutokaupan noin kävi, niin olivat ajatukseni hajallaan. Vihdoin käsitin kuitenkin sen verran, että tuo rikas mies sai nyt omansa ja ettei hän voi enään mitään vahinkoa minulle tehdä, eikä ajaa minua lapsineni pois huoneestani. Sen myös älysin, että irtain jäi myömättä ja se lohdutti minua paljon, sillä tiesinhän sen olevan omaani, jota paitsi en voisi päivääkään toimeen tulla. Riston suhteista en ymmärtänyt yhtään mitään. Olinko hänelle maksamisessa, vaiko häneltä saamisessa, se vaan ei mahtunut päähäni; sen vaan tiesin, että hän se

talon huusi ja maksoi rikkaan miehen saatavan.

"Olin koivin uuvuksissa ja väsynyt sekä sielun että ruumiin puolesta. Ankarat mielenliikutukset ja päivän ponnistukset olivat kaiken tämän vaikuttaneet. Illan tultua laskeusin polvilleni ja kiitin Jumalaa, että Hän oli asiat niin toimittanut, että vielä tämän yötä sain lapsineni maata oman katon alla. Minä rukoilin Häneltä voimaa ja apua kantamaan raskasta kuormaani ja uskoin kaikki huoleni ja suruni Hänen haltuunsa. Tämä kevensi paljon sydäntäni; minä suljin ovet ja panin lasteni kanssa maata, enkä ole koskaan levollisempaa yötä nukkunut kuin silloin.

"Parin päivän perästä tuli Risto meille. Istuttuaan alkoi hän puhua.

"Te olitte huutokauppapäivänä niin kovin räsitetty, etten voinut ruveta kanssanne mitään puhelemaan', aloitteli hän.

"Se on hyvinkin totta', vastasin minä.

"Sen kyllä huomasin, mutta voisitteko nyt keskustella?"

"Kyllä', koin sanoa.

"Minun kävi kovin säälikseni, kun tuon nylkyrin käsiin jouduitte. Minä kyllä kokemuksestani tiedän, minkälainen hänen käsissänsä on olla. Tämän vuoksi tulin huutokauppaan, ettei hän saisi kaikkea omaisuuttanne nylkeä.

"Mutta asialla on toinenkin puoli. Tämä talo on nyt minun ja minä olisin tästä teille vielä maksava liki kolme tuhatta markkaa. Mutta sekin on liian vähä, enkä minä tahtoisi teidän vahinkoanne. Minä olen huomannut, että te olette työtelijsä ja toimellinen ihminen. Sen vuoksi ei olisi mikään mahdoton, että voisitte vähitellen maksella minulle velkaanne, sillä kyllä semmoista on tapahtunut. Minä annan teille semmoisen ehdon, että saatte sillä tavalla lunastaa talonne takaisin.

"Mutta minulla on vielä toinenkin ehto, joka on kovempaa laatua. Teidän täytyy hankkia itsellenne toinen, halvempi majapaikka, ja minä otan tämän talon haltuuni. Rahoja en kuitenkaan teille maksa, sillä ahdistuksessanne voisitte kuluttaa niitä. — Suostutteko näihin ehtoihin?' selitteli Risto.

"Voi kuinka hyvä te olette —. Minä suostun vaikka mihin', koin sanoa.

"No, sitten on hyvä', sanoi Risto ja lähti pois.

"Hetä huomenna lähdin minä hakemaan toista, pienempää ja halvempaa majapaikkaa. Semmoisen löysinkin vihdoon ja vuokrasin sen halvasta maksusta. Huone oli pieni ja jotenkin rapistunut, mutta lämmin se oli ja sen pidin suurena etuna.

"Niin pian kuin suinkin kerkesin, muutin lapsineni tuohon pieneen, aivan kaupungin takalaidassa olevaan majaan. Vaikealta tuntui erkaneminen omista uusista, siisteistä ja väljistä huoneista ja meneminen pieneen lahoihokkeliin aivan kaupungin laidassa, mutta mikäpä muu keino autti, kun Risto niin tahtoi, ja sen tiesin, että hän tarkoitti minun hyväni, vaikken kaikkia hänen tarkoituksiansa ymmärtänyt.

"Hetä kun olimme huoneistamme muuttaneet pois, otti Risto niihin kaksi perhettä vuokralle asumaan, sillä niissä oli kyllin tilaa molemmille.

"Ei ollut helpot hetket tuossa toisessa asumuksessa elämää alotellessakaan. Vanhimman lapsemme selkään oli jo kauvan kasvattanut kuppaa ja se paheni pahenemistaan, vaikka se oli myötäänsä lääkärin hoidossa. Nyt ilmestyi poikaan toinenkin yhtä paha ja auttamaton tauti, rupesi, näette, oikeaa ronkkaa ajamaan ja särkemään. Ainoilla penneilläni koin hankkia nytkin lääkärin apua, mutta eipä siitä ollut mitään apua, sillä ronkka yhä vaan paheni ja viimein puhkesi se märkiä juoksemaan. Yhä vielä nytkin on se auki, ja jalka on kuivettunut hienoksi kuin niisivarpa ja on paljon lyhempi toista. Raukka ei pääse selkäänsä tiestä mihinkään — — se raukka.

"Niin. Voi mitä tuskia hän onkaan saanut kärsiä, poika raiska. Voi kuinka mielelläni olisin antanut puolen hengestäni, jos vaan olisin sillä voinut hänen tuskiansa lievittää, mutta eipä siitä olisi mitään apua ollut.

"Tämmöiseen kurjuuteen ja ahdinkoon joutuneena, lisäsi tämä paljon ensimmältä minun kuormaani. Monasti sain hartaasti ajatella, millä tavalla voisin päivän päähän päästä. Entisiä varoja ei ollut ja työni ei riittänyt vähäsiinkään tarpeisiimme, vaikka koin ansaita minkä voimani vähänkin myöten antoivat. Ei ollut yöllä ei päivällä lepoa, sillä päivät koin tehdä työtä ja yöt hoitaa sairasta poikaani ja muita lapsiani. Usein olin niin uuvuksissa että päästä huimasi ja korvat suhisi niin kummallisesti; semmoisissa tilaisuuksissa en ollut voida pystyssä pysyä, vaan menin yhtenä tollona seinästä seinään. — Olen

uneuttanut mainita, että olin avukseni ottanut keskenkasvuisen tyttösen, päästäkseni paremmin työhön.

"Kummalta tuntui elämä. Usein muistui mieleeni Riston sanat, että saisin lunastaa talomme takaisin, jos vaan voisin. Tämä oli ainoa hyvä tieto silloisessa elämässäni, mutta kuinka muka voisin? Mistä ja mitenkä voisin ansaita ja saada yhdenkään markan, joka liikeneisi talomme takaisin lunastamiseen? Siinä olivat kysymykset, mitkä antoivat paljon työtä ja usein mietin niitä niin paljon, että päätäni alkoi pyörtää. Jospa olisi edes semmoista pysyvää työtä, josta saisi rahan päästyään, voisi silloin jotakin toivoa, mutta sitäkään ei ollut kuin silloin tällöin, mietin minä itsekseen.

"Eräänä kertana vaivasin itseäni taasenkin näillä mietteillä ja ajatuksilla. Silloin juohtui mieleeni, että meillä oli paljon miesvainajani hyviä vaatteita, joita emme koskaan voi hyväksemme käyttää muutoin kuin myömällä. Tämä oli mielestäni onnellinen keksintö, ja heti rupesin myöskentelemään tuota meille tarpeetonta kalua. Ja kun hyviä vaatteita oli runsaasti, sain minä niillä kokoon nätin rahasumman.

"Tällä ei vielä pitkälle päästy, mutta yksi keksintö synnyttää toisen. Meillä oli paljon hyviä huonekaluja, jotka miesvainajani oli tehnyt. Me emme tarvinnut niitä nykyisessä pienessä asunnossamme kuin vähäisen osan, ja kaikki liiat kalut olivat entisen kotimme ylisillä joutilaina ja mitään hyödyttämättä. Miks'en voisi näitä myödä, niinkuin vaatteitakin, sillä ovathan nämät meille nykyään aivan tarpeettomia ja jos niitä vielä joskus tarvitseisikin, voimmehan niitä saada, jos varat riittävät, ajattelin minä. Oitis rupesin niitäkin kauppittelemaan ja kun ne olivat hyviä kaluja, kävivät ne pian kaupaksi.

"Tällä tavalla sain kokoon useampia satoja markkoja ja tämä oli minusta paljon. Tarjosin niitä Ristolle talon lunastuksen lyhennykseksi, mutta ei hän ottanut niitä vastaan.

"Pitäkää näitä rahoja pääomananne ja koettakaa kartuttaa niitä. Jos nyt nämät antaisitte pois, niin ei teille jäisi mitään mahdollisuutta saada varoja, sillä työllänne ansaitsemat rovot tarvitsette kyllä elääksenne", sanoi hän.

"Mitenkäpä minä niitä kartuttaisin?" sanoin minä.

"Voisittehan ostaa viljaa, käytättää jauhoiksi, leipoa ja myödä; sopisi myös tehdä maltaita, panna olutta ja sitäkin myödä", opasti hän.

"Tämä neuvo tuntui mielestäni varsin järkevältä ja paikalla ryhdyin minä puuhaan. Minä ostin viljaa, jauhatin, leivoin, tein maltaita, panin olutta ja rupesin niitä myömään. Kun ihmiset oppivat saamaan hyvää leipää ja sahtia, kävi kauppa hyvin. Taloudellinen tilamme parani silminnähävästi, mutta kun vuoden päästä tein tiliä tuloista ja menoista, oli kaikki vuoden vaivat menneet elämiseen ja huoneen vuokraan, eikä velan eteen jäänyt penniäkään.

"Tämä keino ei kelpaa, sillä tällä tavalla en koskaan saa omaa kattoa päämme päälle, täytyy keksiä joku muu keino lisäksi, mietin minä.

"Minä olin pienuudesta pitäin tottunut maantyyöhön. Kun olisi oma pelto, josta saisi viljaa, ettei kaikki olisi ostossa, niin ehkä sitten saisin jotakin säästöön, mutta mistä ja millä saisin oman pellon, aprikoitsin minä yhä edelleen.

"Kulkiessani olin huomannut, että kaupungin maalla on hyvää, lihavaa ja kivetöntä peltomaata, ja tähän kiintyi nyt ajatukseni. Minä rupesin pyytelemään, että kaupunki antaisi sitä minun viljeltäväkseni. Ensin naurettiin ja pilkattiin minun puuhiani. 'Akka rupeaisi maata raivaamaan ja viljelemään. — Kaikkeaa sitä kuulee!' sanottiin, mutta minä en heittänyt toivoani enkä puuhaani. Vihdoin antoi Maistraati minulle koetteeksi palasen maata visseillä ehdoilla.

"Nyt tuli toiset tuumat. Koko ensimmäisen kesän olin kuokka ja lapio kädessä, ja syksyllä oli minulla hyvä palanen kylvettynä rukiisen. Vuosi elettiin tuolla pienellä kaupankitkuttamisella, johon minulla oli talvella kyllin aikaa. Seuraavan kesän olin taasenkin pellon teossa, mutta syksyllä sain pellostani jo kymmenen tynnyriä rukiita kuin herneitä. Voi kuinka rikas olin nyt mielestäni. Vilja oli seuraavana vuonna hyvissä hinnoissa, niin että ruistynnyri maksoi kaksikymmentä viisi markkaa, Kun nyt vuoden päästä tarkastelin, oliko mitään vuoden tarpeista säästöön jäänyt, huomasin, että säästöä oli kaksisataa viisikymmentä markkaa.

"Tämä havainto loi minuun toivoa ja luottamuksella aloin minä tehdä työtä, eikä se ole hukkaan mennyt. Sillä tavalla olen jatkanut aina näihin aikoihin saakka", kertoeli vaimo.

"Ja kaikkiko tämä pelto on teidän tekemäänne?" kysyi matkustaja.

"Joka kipene mitä tässä aidan sisälläkin on, mutta minun tekemiäni ketoja on paljon tuolla aidan takanakin", sanoi vaimo.

"Tuollako, missä eläimet kävelevät laitumella?"

"Niin."

"Kuinka te ketojanne olette aidan taa heittäneet, eivätkö kasva enään?"

"Kyllä, mutta minä olen vaan saanut viljelläkseni sillä ehdolla, että saan ottaa siitä neljä viljaa ja sitten jääpi se kaupungin karjanlaitumeksi", selitti vaimo.

"Eikö se ole liian lyhyt viljelys-aika?" kysyi matkustaja.

"Ei se ole. Maa on viljavaa, väkevä muha päällä ja hyvä savi ojanpohjissa; kasvaa ilman lannoittamatta viljaa maan täydeltä —; eikähän ole mitään muuta menoa", tuumaili vaimo.

"Oletteko kaupungissa syntyneetkin?"

"En ole; olen kotoisin K——n pitäjältä Suupohjan maalta."

"Suupohjan maalta! Kuinka sitten olette tänne joutuneet?"

"Niinkuin moni muukin joutuu pois kotipaikoiltansa... Satuin käymään tässä kaupungissa, näimme toisemme ja menimme naimisiin. — Siinä se sitten oli."

"Ja niin te yksinäisenä vaimoihmisenä elätätte semmoisen lapsijoukon muiden avutta?"

"Niinhän tuota toki."

"Ettekö saaneet silloinkaan köyhäin apua, kun oli kaikkian ahtaimmat ajat?" kysyi matkustaja.

"Köyhäin apuako?" sanoi vaimo säikähtäen. "Eihän toki, Jumalan tähden. Ennen olisin tehnyt työtä henkeen asti, ennenkuin olisin alennut niin kurjaksi, että olisin tahtonut köyhäin apua — —. Ei toki, ei toki", jatkoi hän sitten itseensä luottavasti.

"Ja teillä on oma talo nyt, niinhän muistelen teidän äsken sanoneen?"

"Onhan se ... oma entinen talo."

"Myös Ristolle maksettu, eikö niin?"

"Kyllä se totta on; hän ei enään velo mitään."

"Kuinka se kävi — miten oli lopputili?"

"Sitätehden kuin sain peltoa raivatuksi, sitätehden karttui varallisuuskin vuosi vuodelta. Kun sain kokoon puolitoista tuhatta markkaa, vein ne Ristolle. Hän hämmästyi niin, ettei toviin aikaan voinut puhua mitään.

"Minä en olisi voinut uskoa, että te näin pian saisitte näin paljon rahoja kokoon. Luottamusta kyllä on minulla teihin ollut, mutta tämä menee mahdottomiin. Minun käytökseni teitä kohtaan tuntui mielestänne ehkä kovalta, kun ajoin teidät pois omista huoneistanne, mutta teidän hyväänne kuitenkin tarkoitin, nyt voin sen tarkemmin selittää. Minä olen saanut huoneistanne vuokraa vuosittain kaksisataa markkaa ja minun velkani kasvu niiden jälkeen sadalta ei tee enempää kuin sata kymmenen markkaa. Pää-oman lyhennykseksi on siis huoneiden vuokrasta joka vuosi jäänyt yhdeksänkymmentä markkaa. Kun pää-oma on joka vuosi lyhennyt, on kasvukin lyhennyt ja nyt ette ole minulle enään näinkään paljon velkaa. Te saatte tuomista rahoistanne takaisin neljäkymmentä markkaa ja sitten olemme kuitit. Alkujaan olikin tarkoitukseni semmoinen, että tällä tavalla kuoletan vähitellen koko velan ja annan sitten talon teille takaisin. Kumminkin olisi se keino vetänyt pitkälle, mutta nythän on hyvä, kuin asia näin sukkelaan kävi. Nyt ymmärrätte, minkä vuoksi teidät kotostanne pois hädin ja toivon että sen minulle anteeksi annatte. Talo on nyt teidän ja parin viikon päästä saatte siihen muuttaa asumaan, sillä silloin on muutto-aika.'

"Niin puheli Risto.

"Nyt tuli minun vuoroni hämmästyä. Olin otaksunut, että velka oli jo vähintään kasonnut kolmeentuhanteen markkaan. Rehellisenä miehenä olin kyllä Ristoa aina pitänyt, mutta en osannut aavistaakaan, että hän on niin jalosti meidän eduksemme toiminut. Sen kyllä tiesin, että hän huoneet vuokrasi, mutta sitä en tiennyt, paljonko hän niistä sai vuokraa, ja vaikkapa paljonkin olisi saanut, mitäpä minun siihen tuli, sillä olihan hänellä oikeus ne hyväkseen käyttää.

"Kyynel silmissä kiittelin ja kostelin minä häntä ja nyt vasta täydellisesti tunsin, kuinka hyvän työn hän meille oli tehnyt.

"Minun sydämelleni kävi teidän moninkertainen surunne, hätänne ja ahdistuksenne. Minä itse kyllitellen olen saanut kokea samanlaista ja tiedän miltä se maistaa", sanoi hän värähtelevällä äänellä ja hänen katkenneen kätensä tynkkä taasenkin värähteli; niin se tekee aina, kun häntä kohtaa joku asia, joka koskee hänen sydämellensä", selitteli vaimo.

Näin haastellessa oli aika paljon kulunut. Aurinko oli jo laskenut ja vieraat hankkivat lähtemään.

"Ettekö tekin lähde pois, pääsette meidän kyydillämme kaupunkiin?" sanoi matkustaja vaimolle.

"En minä vielä lähde — minä en malta... Nyt on niin tyyni ilma polttaa noita kanto- ja risukokoja; maakin on siksi tuore viimeisen sateen ja keväimenkin tuoreuden vuoksi, ettei ole pelkoa maan palamisesta", sanoi vaimo.

"Ettekö ensinkään polta peltojanne?"

"En vähääkään; sehän olisikin ajattele mattomasti tehty, sillä silloinhan polttaisin valmista omaisuuttani", arveli vaimo.

"Antakaa anteeksi, kun olemme kuluttaneet teidän aikaanne! Nyt saatte meidän vuoksemme tehdä työtänne koko yön", sanoi matkustaja.

"Ei se tee mitään. Yöllä on parempi polttaa kuin päivällä; lepään sitten huomenna — — eikäpähän nyt pimeä haittaa. On ollut niin hupainen kanssanne keskustella, sillä entinen elämäni aukesi eteeni kuin elävä kirja", sanoi vaimo.

Sydämelliset hyvästit sanottuansa lähtivät matkustajat pois.

IV.

Ylemmillä asteilla.

"Nyt meillä ei ole yhtään kiireitä, annetaan hevosen vaan kävellä", sanoi matkustaja kyytimiehelle, hevosen kävellä jurpotellessa.

"Tulee kovin yö, ennenkuin ehdimme kaupunkiin", vastasi kyytimies.

"Yöhän nytkin on ja yhtähän se meille on, tulemmeko sinne tuntia varemmin tai myöhemmin. Minä tahtoisin ihailla näitä Pohjolan valoisia öitä", sanoi matkustaja.

"No, samanpa tuo tekee", sanoi kyytimies ja alkoi vihellellä jotakin mielilauluaan.

Seurasi tovi äänettömyyttä.

"Mitä te piditte tuosta vaimosta?" kysyi kyytimies äkkiä.

"Thmeen paljon. Häntä kannattaa siveellinen ja uskonnollinen voima, ja tämä voima on kohottanut hänet monta muuta korkeammalle. Hän kelpaisi esikuvaksi monelle ihmiselle, sekä miehille että vaimoille", sanoi matkustaja.

"Älkää muuta älkääkä toista... Eikö sitten kelpaisi...? Ajatelkaas! Vaimo-ihminen elättää kuusi lasta, joista vanhin ei ijässään ole vuoteesta päässyt ylös ... ja komiastipa elättääkin. Siihen sitten vielä päälliseksi maksaa semmoisen velan —. Se on jo jotakin. Hänellä on nyt komea talo, ei kenellekään pennin velkaa; viljaa on säästössä moneksi vuodeksi — mitäs puuttuu, vaikkei ole kuin vaimoinen henki? — — — Tiesinhän minä, että te pidätte hänestä", puhkesi kyytimies puhumaan; tuntuipa siltä kuin koko vaimon hyvyys olisi ollut hänen ansionsa.

"Oikeassa olette", sanoi matkustaja ja vaipui taas mietteisinsä.

Kyytimies rupesi taasenkin viheltelemään, mutta tovin päästä rupesi hän nuokkumaan ja nukkui viimein.

Yksinään mietiskeli nyt matkustaja yön hiljaisuudessa. Ei kuulunut muuta kun kävellä lötöstelevän hevosen kavioiden kapse ja kärryratasten ritinä hiekoitetulla tiellä, sillä linnutkin pitivät yösydäntä ja olivat lakanneet laulamasta; ainoastaan jonkun juoksevan puron sorina säesti silloin tällöin noita

yksitoikkaisia säveleitä.

"Kaupunki näkyy jo", sanoi matkustaja ja nyhjäsi kyytimiestä.

"Jopahan, näen mä", sanoi kyytimies oikaisten itsensä, kohentaen lakkiansa ja pyyhkien takkinsa hihalla kuorsaamisesta vaahtontuneita suupieliään.

"En ole tullut kysyneeksi kotipaikkaanne?" sanoi matkustaja.

"Täältähän tuota olen kaupungista", sanoi kyytimies haukotellen.

"Kestikievarista?"

"Ei kuin pikku talosta."

"Sittehan te tiedätte mihin täällä on paras mennä?"

"Tiedän... Eiköhän sitä kestikievarissa — —. Haaih."

Kello oli kaksi yöllä, kun he tulivat kaupunkiin. Niinkuin pikkukaupungeissa tavallisesti on, ei laitakaupungissa näkynyt hengenhuokua, sillä ihmiset nukkuivat parhaaltansa makeinta aamu-untansa. Mutta keskemällä kaupunkia tulla teppasi rannasta päin heitä vastaan jalkasin melkoinen parvi herrasmiehiä. Useat heistä käveli käsikädessä ja heidän astuntonsa oli jotensakin varma. He menivät matkustajain ohi mitään sanomatta, katsoa vilkasivat vaan heihin.

Tuskin olivat nämät näkymättömiin menneet, poiketen toiselle kadulle, kun matkustajia vastaan alkoi tulla toista maata. Heitä kohden ajaa viiletti nyt täyttä vauhtia hevosella tulijoita. Hevonen hyppäsi niin rajusti, että oikein hirvitti, semminkin näin yösenä aikana, jolloin kuitenkin on jonkunmoista hämärää, vaikka yöt ovatkin valoisat. Tuli kipinöitsi hevosen kavioista, lyödessään kengitettyjä jalkojaan katukiviä vastaan ja kiessien rattaistakin tuiskahteli silloin tällöin säkeniä. Kiessien taka-istuimella istui ajaja, ohjaten virmaa hevosta. Kaksi herrasmiestä istui rinnan kieseissä, retkahdellen, milloin toisiansa vastaan, kulloin taas päinvastoin. Tavasta rötkähtivät he niin syvälle eteenpäin, että luuli heidät putoavan nurin-niskoin kiessien keulan ylitse hevosen jalkoihin. Väliin taas saivat he taapäin semmoisen suonenedon tapaisen ponnahtuksen, että pelkäsi heidät, sääret virveliä huutaen, takaperoista häränpyllyä heittäen lentävän kyytimiehen ylitse päälleen kivitatuun. Oli miehissä notkeutta, ja jospa lienee ollut lämpöäkin.

Matkustajat kokivat väistää heitä ja niin päästiin onnellisesti toistensa ohitse.

Samassa tuli vastaan jalkamies-pari. He kävelivät niin tarkkaan koko tuon leveän kadun, että tuskin siihen jäi ainuttakaan neliöjalkaa, jota he eivät olisi tallustelleet. Eipä kadun leveyskään kenties olisi heidän kulkeakseen riittänyt, jolleivät rakennukset katuvierellä olisi heitä estäneet laveampaa alaa tieksensä ottamasta. Tähän arveluun tuli siitä, kun ystävykset yhtenäen törmäsivät rakennusten seiniin kopiksi, milloin yhdellä, kulloin toisella puolella katua. Tuossa rynnäkössä kävi välistä niin nolosti, että seinä potkasi heitä niin lujasti vastaan, jotta he kimmahtivat seljällensä kuin torakat, niin että tallukat viuhahtivat taivasta kohden. — Toinen heistä oli pitkä ja hienosäärinen, hännystakissa oleva herra. Hän lienee pitänyt katukivistä parempaa huolta kuin tukevampi kumppaninsa, koska hän yht'äkkiä rupesi niitä suutelemaan. Tämä kävi niin kiireesti ja suurella vauhdilla, että hän huilasi sen voimasta hyvän matkan vatsastaan eteen päin. Siitä ylösnoustuansa oli hyvä palanen poissa hänen — nenänsä päästä. Tämä ei tainnut olla mikään surettava vahinko, sillä sitä ennen oli hänen nokkansa tavattoman pystö ja terävä, mutta nyt oli se tasaantunut jotenkin suhteelliseksi. Kuitenkaan ei hän tainnut pitää koko nokan lyhennyksestä, sillä hän kiroili julmasti ja tapaili nokkaa kouraansa, mutta se riivattu heilui niin hirmuisesti, ettei hän saanut sitä kiinni.

Kyytimies ei voinut olla seisauttamatta hevosta katsoakseen noiden herrojen vaivaloisia matkaa.

"Mi-mitä te mou-mou-kat si-siinä ka-ka-katselette ihmisiä?" sommerteli tuo nenänsä tasannut.

"Aja pois!" sanoi matkustaja kärsimättömästi.

He lähtivät.

"Kaikki ihmisetkö tässä kaupungissa ovat suomuksissa?" kysyi matkustaja.

"Ei toki kaikki. Eiväthän nuot ensimmäisetkään kovin pahasti... Eilen tuli ensimmäinen höyrylaiva tänä kesänä kaupunkiin ja herrat ovat olleet siellä juomassa; sieltä ne vaarit nyt palailevat — kas taas tuolla!" sanoi kyytimies, osoittaen erästä katua kohden.

Sieltä tuli toinen pari jalkamiehiä. He olivat lihavia ja parrakkaita miehiä, niin toinen kuin kumpainenkin. Käsikaulassa tulla lötöstelivät he ja kummallakin oli keppi kädessä. Tavasta heistä

toinen lotkahti pitkällensä kadulle ja välistä he taasen molemmin lytkähtivät yhteen nippuun; olipa siinä silloin kokonainen läjä. Kun kaaduttiin yhdessä nipussa, möngittiin miestuumasta ylös, mutta sortuiko heistä vaan toinen, oli aina pystyyn jäänyt valmis kovaonnista auttamaan. — Selvästi näki, että he työssä ja totuudessa kokivat toinen toisensa kuormaa kantaa.

Nyt tuli juuri kadunristeys, johon heidän piti kääntyä. Siinä oli pytinki korkealla kivijalalla ja kivijalka oli vasta rapattu hyvin karkeaksi, niinkuin kaupungeissa on usein tapana tehdä. Tämän sivua lähtivät ystävykset astelemaan. Nyt sattui niin, että toiselta putosi keppi kivijalan viereen. Mikäpä muu siinä oli neuvona kuin täytyi ruveta sitä ylös vuovaamaan. Mutta sepä ei ollutkaan niin helppo tehtävä kuin puustakatsoja luulisi. Sillä kun hän suuren vatsansa päälle koetti sujuttaa itseänsä, niinkuin paininpuulle, teki vatsa pahaa vastusta ja pääkin lienee ollut liian raskas. Siinä hän kiikkui kuin puntarin nenässä ja käsi ei vaan ylötynyt keppiin, vaikka kuinkakin olisi kurkoittanut. Vihdoin teki hän väkiponnistuksen, mutta sillä paljolla seurauksella, että päänpuoli voitti, jalat kirposivat maasta ja samassa pukkasi hän paljaan päälakensa kivijalkaan semmoisella voimalla, että luuli kivijalan puhkeuvan sisään.

Voi kova-onni sentään! Tuon munkkimoisen pääläen repi karkea rappinki niin ristirastiin, että se oli melkein yhtä monessa kairassa kuin nahkiaismerta ja veri kähisi siitä joka paikasta kuin siivilästä. Kuitenkaan ei sitä kovin paljon verta tullut, mutta yleensä sitä vaan valui. Koetettiin hakea haavaa, mutta sitä ei löytynyt missään ja kuitenkin oli se kaikkialla, sillä päälaki oli yhtenä mömmönä.

Keppi se makasi rauhallisesti kivijalan vierustalla ja ikäänkuin ilkkuen oli se olevinaan aivan tietämätön koko omistajansa ja muiden hädästä. Ja sen omistaja se laskeutui tyyneesti kepin viereen rauhallisesti lepäämään. Oli niinkuin hän olisi halunnut kepin luo, kun keppi ei tullut hänen luoksensa, ja niin he olivat taasenkin hyvät ystävät, kuten ennenkin.

Ystävä koetti toveriaan ylös auttaa, mutta se oli mahdoton. Hän koetti häntä nostaa, venyttää ja vanuttaa, mutta siinä pysyi toveri, ruikuttaen surkeasti. Matkustajat eivät voineet olla säälimättä tuota kovan onnen saanutta. He astuivat kärryistä alas ja sitten koetettiin miehissä vääntää ylös pulman kohtaamaa, mutta kaikki oli turhaa, sillä hän pysyi kun pysyikin siinä; eipä mikään ihmisvoima näkynyt voivan häntä auttaa, sillä hän ei vaan ottanut jalvoillensa.

"Kylle teiden teyty auttan teme herran. Ottan hevonen ja viiän kotia; mine maksa teile hyvä juomaraha", sanoi sortuneen armelias ystävä matkustajille.

Vaikka tämä olikin vastenmielistä, täytyi matkustajain kuitenkin, samaritanuksen kannalta katsoen, tämä pyyntö täyttää, vaikkeivät he sitä herran sanojen mukaan ymmärtäneet.

Matkustajat noutivat hevosen ja sitten he kolmikannassa väänsivät kova-onnisen sauvoineensa kärryihin.

Kun tuo seinään päänsä pukannut herra oli kotiin saatettu ja "sisälle" viety, aukaisi hänen jalomielinen ystävänsä pörssinsä, tirkisteli kauvan sen sisälle, valikoitsi ja haeskeli sieltä. Vihdoin löysi hän etsittävänsä.

"Tuossa sine saa", sanoi hän sitten ja ojensi kyytimiehelle kymmenenpennin lantin.

Kyytimies ei ottanut sitä.

"Mite? Tahtoko sine hevyttömempi vielä enempi? Se on liikapaljo sekin; viisi pennin olisivat rekkenyt, siliä eipe matkat oltu pitemmet", sanoi tuo lähimmäisensä eduksi uhraavainen herra.

"Eipä taida vielä konkurssi aivan lähellä olla, koska on noin kitsas — — —. Senkin hävyttömät", mutisi kyytimies.

Kun he tästä lähtivät, tulla kopitti satamasta päin eräs herra, jolla oli puujalka. Hänen jalkansa oli aikoinaan reidestä poikki leikattu, jonka vuoksi tuo paksu reiden tynkkä oli pistetty puujalan yläpäässä olevaan kiulumoiseen torveen; muutoin oli se hihnoilla kiinnitetty miehen runkoon, jonka vuoksi ei sitä tarvinnut käsin kiinni pidellä.

Hän oli ehkä paras kävelijä kaikista noista edellisistä höyrylaivalta tulijoista. Hän tulla kapitti aika kyytiä, mutta oli kuitenkin sen verran vinossa, että tarvitsi koko käytävän (trotoaarin) leveyden kävellessään.

Nyt oli sattunut niin, että saman kadun varrella oli eräs katulyhdyn tolppa lahonut ja kaatunut kumoon. Eilisenä päivänä oli tolppa korjattu pois ja maahan jäänyt tyvi nostettu maasta ylös. Täten jäi siihen syvä ja kaitainen reikä. Tämä oli yöksi jäänyt peittämättä, siinä uskossa kai, ettei suinkaan kukaan siihen yöllä astuisi, semminkään kuin tavallinen jalka ei siihen mahtuisikaan.

"Hän on kauppiamies Korppeliini, joka tuolta tulee", sanoi kyytimies.

Samassa tuokiossa kaatua mäksästi puujalka herra ylönkuppuraisiansa ja ilkeä rusahdus kuului. Hän oli astua pötkännyt puujalkansa tuohon tolpan reikään ja siitä tuo kuperkeikka. Siinä rymäkössä meni hänen puujalkansa poikki ja hän ei päässyt paikalta pöhlättämään.

Matkustajat, jotka eivät tienneet koko tolpan reiästä niin mitään, hämmästyivät kovin ja riensivät apuun.

"Kuule sinä Melkkele (Mälkkälä)! Mene sinä minun rouvani tykö ja keske hene anta minulle toine jalka, ette mine pesse teste pois", sanoi Korppeliini kyytimiehelle, sillä hän tunsu hänet.

"Minä olen kyytissä, niinkuin näette; sitä paitsi on minun hankala mennä sinne yöllä kolistelemaan", sanoi kyytimies.

"No otta sine sitte minu kärry ja vie koti", pyyteli hän vielä.

"Taitaisitte antaa kymmenen penniä, niinkuin Härkänterikin kun hänetkin kotiinsa rajjasin, ja mihinkäs sitten kyyti joutuu?" sanoi kyytimies, nähtävästi tuskaantuneena äsköisestä huonosta tienestistään.

"No mine anta markka sinulle, kun sine vie minun", sanoi Korppeliini.

"Mitä tuo toinen herra sanonee?" sanoi kyytimies ja katsoi kysyvästi matkustajaa silmiin.

"Minä odotan tässä niin kauvan", sanoi matkustaja.

Kyytimies lähti viemään.

Kestikievarin pihalla oli tyhjä kiessit. Niissä oli istumassa eräs herra. Hänellä ei ollut lakkia päässä ja toisessa kädessä vaan oli hansikka.

Kun matkustajat ajoivat kartanoon, istui hän pää riipuksissa, eikä näyttänyt tietävän mistään; matkustajain liikkeestä tulleesta kolinasta havahtui hän ja rupesi töllistelemään ympärillensä.

"Hevonen aisoihin! Kuuletteko te senkin kuhnurit", äyhkyi herra matkustajat huomattuaan.

"Mitä herra sanoo?" kysyi kyytimies.

"Mitäkö sanoo? — Vai niin! Hevonen aisoihin sanon minä, ja heti — —. Kuinka kauvan minun täytyy tässä huutaa ja odottaa? — — taikka mi-minä va-litan ... kyllä, kyllä minä näytän — —. No tämän nyt kestikievari on!" höpisi ja tiuskui herra.

"Mihin herra sitten matkustaa?" kysyi kyytimies.

"Mihinkäkö? — Häh? Ko-kotia minä menen ... o-omaan kaupunkiin — —; e-en rupea olemaan tuntiakaan tässä vi-viheliäisessä kaupunki- rähjässä. Ni-niin teen — —. Kuulitko — hevonen ja sukkelaan!" toimitti herra.

"No mutta kotikaupungissahan te nyt olette, kestikievarin kartanolla ja kotinne on aivan lähellä, kolmas portti tästä", sanoi kyytimies, joka tunsu tuon kyytiä haluavaisen herran.

"Mi-minä, minä, minä e-en tietäisi, minä. Tä-tämä ei o-ole ko-koti kaupunki, eikä tämä ole ni-niin päinkään, ja-ja kuinka hiton la-laila minä tänne o-olen joutunutkin, — si-sitä en saa pä-päähäni — —. Hevosta, he-hevosta", höpisi tuo mielestään toisesta kaupungista oleva herra.

Viimeiseltä sai hän vaan heikolla äänellä sanansa sanotuksi, sillä silmin-nähtävästi uni ja uupumus saivat hänessä yhä suurempaa valtaa. Viimeiset sanat änkytettyänsä, nojaantui hän istumen selkämystä vasten ja alkoi, viimeinen sana suussa, kuorsaamaan.

Samassa sattui kestikievarin renki tulemaan pihalle.

"Viedään tuo Rysänder kotiinsa", ehdotti kyytimies.

"Se akka saakeli", sanoi renki ja raapi korvallisiaan.

"Mitäpä me hänestä ... ilkeähän tuota tuossakin ... sopikoot keskenänsä", arveli kyytimies.

"Kuinka se kävisi päinsä?"

"Tämäpä nyt toki asia ... otamme kärryn aisoista kiinni ja vedämme herran kotiinsa. Siinä kaikki",

sanoi kyytimies.

"No."

Miehet alkoivat vetää kärkyjä pitkin kivillä laskettua pihaa.

"Noo, noo — jo-joko vihdoinkin! — A-ajaka, ajakaa, että et-et..." örisi herra, joka rytinästä oli sen verran tointunut, että luuli nyt hevosen olevan edessään ja ajettavan luultua kotikaupunkia kohden.

Porrasten eteen päästyänsä alkoivat he kantaa herraa huoneesen ja silloin ei hän tiennyt mitään tästä maailmasta.

Porstuaan päästyänsä rupesi kyytimies kolkuttamaan salin ovea.

"Mitä sinä siellä...? Pysy nyt siellä, missä yönkin olet viettänyt", kuului vihdoin sisältä vaimonpuolen äreä ääni.

Kyytimies kolkutti sitä kovemmassi, hiiskumatta mitään.

"Kyllä minä sinun..." kuului silloin ja samassa aukesi ovi.

Kyytimies tarttui oven laitaan ja vetäsi sen seljälleen.

"Hyi! Mitä roistoja te olette, jotka tunkeennutte ihmisten asunoihin", sanoi rouva säikähtyen ja vetäysi takaisin.

"Ei hätää, rouva ... on täällä talon herrakin", sanoi kyytimies ja samassa vanuivat he ohjattavaansa, kantaaksensa hänet huoneesen.

Kestikievarin renki otti vähän varomattomasti päänpuolesta kiinni, niin että se kirposi hänen käsistään ja pää kolahti jotenkin kovasti lattiaan.

"Noo, noo, ma-mamma! Mi-mitä sinä sii-sinä nyt ta-taas", ärisi herra.

"Eikö se vielä taas tuo sika ... mutta kyllä minä... Mitä sitä nyt makuu-aikana tänne veditte, mahdoitte antaa hänen aamuun asti olla siellä, missä hän on tuommoiseksi tullutkin?" äystäsi rouva.

"Meidän syytämme ei siihen ole, että hänen laitansa on nyt tuommoinen, ja luulenpa hänen olevan yhtä oikeutetun täällä olemaan kuin muuallakin", sanoi kyytimies ja he kantoivat herran sohvalle.

Sitten lähtivät herran kyyditsiät pois.

Sen ajan kuin he siellä viipyivät, odotti matkustaja heitä kestikievarin kartanolla.

"Omistaan eläjiä kait nuot höyrylaivasta palaajatkin lienevät, jotka me satuimme näkemään, sillä tuskinpa hekään tarvitsevat köyhäin apua —. Monenlaista on tässä maailmassa", sanoi matkustaja heidän tultuaan.

Sitten suoritti hän kyytimiehensä tämän suureksi tyytyväisyydeksi, ja lähti muutamaksi tunniksi etsimään leposiaa kestikievarista.

Kun matkustaja aamulla heräsi, oli kello jo yhdeksän. Kiiruusti puki hän päällensä ja lähti kaupungille. Kun hän oli jonkun tunnin kävellyt, tuli hän muutaman huoneen edustalle, jossa oli tavallista enemmän väkeä. Utelijaisuudesta seisahtui hän muiden joukkoon.

"Kuka siellä nyt on raastuvan päällä?" kysyi eräs vasta tullut.

"Eihän tuolla näy mitään", sanoi eräs koiran silmä ja alkoi töllistellä katolle.

Samassa huomasi matkustaja Kättä-Riston väkijoukossa ja meni häntä tervehtimään.

"Nythän se jo alkaa ruveta vetelemään", sanoi Risto hymyillen.

"Mikä alkaa ruveta vetelemään?" kysyi matkustaja.

"Kylän rikkaimman miehen asiat."

"Kuinka niin?"

"Hän on parhaaltaan tutkittavana raastuvassa."

"No mistä asiasta?" kysyi matkustaja hämmästyneenä.

"Vekselin väärennyksestä."

"Niinkö lyhyeen loppuikin oikein ja väärin kokoonkääritty rikkaus?" sanoi matkustaja kummastellen.

"Niin; vääryys ei menesty", sanoi Risto ja hänen kätensä tynkkä taasenkin värähteli.

End of Project Gutenberg's Jälkipoimintoja II, by Pietari Päivärinta

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK JÄLKIPOIMINTOJA 2: OMISTAAN ELÄJIÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the

United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of

works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation’s EIN or federal tax identification number is 64-

6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.